

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo

Kwiecień, 2017 r.

Zadanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej,
w ramach Programu Pomoc Techniczna 2014 - 2020

Zamawiający:

Gmina Kleszczewo
Urząd Gminy Kleszczewo
ul. Poznańska 4
63-005 Kleszczewo

Wykonawca:

Green Key
ul. Nowy Świat 10a/15
60 - 583 Poznań
www.greenkey.pl

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo

Właściciel firmy:

mgr Joanna Masiota - Tomaszewska

Autorzy opracowania:

mgr Joanna Walkowiak – Kierownik Zespołu Projektowego
mgr inż. Łukasz Gińko
mgr Andrzej Karkowski
mgr Kamil Nabagło
mgr Wojciech Pająk
mgr Daniel Wiśniewski

Kwiecień, 2017 r.

WYKAZ SKRÓTÓW

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

FS – Fundusz Spójności

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

GPR – Gminny Program Rewitalizacji

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IZ – Instytucja Zarządzająca

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

WRPO – Regionalny Program Operacyjny Województwa Wielkopolskiego

SPIS TREŚCI

I.	WSTĘP	7
1.1.	PODSTAWA PRAWNA	7
1.2.	METODA OPRACOWANIA.....	7
II.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY KLESZCZEWO	9
2.1.	POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE	9
2.2.	ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	11
2.2.1.	ŚRODOWISKO I UŻYTKOWANIE GRUNTÓW.....	11
2.2.2.	INFRASTRUKTURA.....	13
2.3.	SPOŁECZEŃSTWO.....	14
2.4.	GOSPODARKA	17
2.5.	ROLNICTWO.....	18
2.6.	TURYSTYKA I REKREACJA	19
2.7.	KULTURA.....	20
III.	DIAGNOZA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI.....	21
3.1.	METODYKA OPRACOWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI.....	21
3.2.	WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK.....	22
3.3.	SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	23
	SFERA SPOŁECZNA	23
3.3.1	ZAAWANSOWANIE PROCESU STARZENIA SIĘ LUDNOŚCI	23
3.3.1.1	WSKAŹNIK - UDZIAŁ LUDNOŚCI W WIEKU POPRODUKCYJNYM W LUDNOŚCI OGÓLEM NA DANYM OBSZARZE.....	23
3.3.2.	PROBLEMY RYNKU PRACY	24
3.3.2.1.	WSKAŹNIK - UDZIAŁ OSÓB BEZROBOTNYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM NA DANYM OBSZARZE	25
3.3.3.	SAMOWYSTARCZALNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI I GOSPODARSTW DOMOWYCH.....	27
3.3.3.1.	WSKAŹNIK - LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ W OGÓLNEJ LICZBIE GOSPODARSTW DANEGO OBSZARU	28
3.3.3.2.	UDZIAŁ (%) LICZBY DZIECI DO LAT 17, NA KTÓRE RODZICE OTRZYMUJĄ ZASIŁEK RODZINNY, W OGÓLNEJ LICZBIE LUDNOŚCI DANEGO OBSZARU W TYM WIEKU.....	29
3.3.4.	PRZESTĘPCZOŚĆ – POZIOM BEZPIECZEŃSTWA	30
3.3.4.1.	WSKAŹNIK - ILOŚĆ INTERWENCJI SŁUŻB PORZĄDKOWYCH Z POWODU ZAKŁÓCANIA MIRU DOMOWEGO I PORZĄDKU PUBLICZNEGO PRZYPADAJĄCA NA 1 000 MIESZKAŃCÓW DANEGO OBSZARU.....	31
3.3.5.	FREKWENCJA W WYBORACH I UCZESTNICTWO W ORGANIZACJACH SPOŁECZNYCH	31
	SFERA GOSPODARCZA.....	33
3.3.6.	KLIMAT AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ	33
3.3.6.1	WSKAŹNIK - LICZBA ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH OSÓB FIZYCZNYCH NA 100 MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRODUKCYJNYM NA DANYM OBSZARZE.....	33
	SFERA ŚRODOWISKOWA.....	34

3.3.7. PRZYRODNICZE WARUNKI LOKALNEJ EGZYSTENCJI	36
3.3.7.1. WSKAŹNIK – SZACUNKOWY UDZIAŁ NIERUCHOMOŚCI OBSŁUGIWANYCH PRZEZ ZBIORNIKI WYBIERALNE (SZAMBA) W STOSUNKU DO OGÓŁU NIERUCHOMOŚCI.....	36
3.3.8. PODSUMOWANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ	38
3.3.9. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	40
IV. OPIS POWIĄZAŃ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY KLESZCZEWO.....	45
4.1. POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY KLESZCZEWO	45
4.2. POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY KLESZCZEWO NA LATA 2016-2021.....	45
4.3. POWIĄZANIA ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLESZCZEWO	46
V. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI, CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ	46
5.1. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI	46
5.2. CELE REWITALIZACJI ORAZ ODPOWIADAJĄCE IM KIERUNKI DZIAŁAŃ SŁUŻĄCYCH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIU NEGATYWNYCH ZJAWISK.....	47
VI. PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE	49
6.1. GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE.....	49
6.2. POZOSTAŁE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	56
VII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	58
7.1. MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI	58
7.1.1. KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA	59
7.1.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA	59
7.1.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA	60
7.1.4. KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA.....	60
7.1.5. KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA.....	60
7.2. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI.....	61
VIII. FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ	63
IX. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI	66
X. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	68
XI. OKREŚLENIE NIEZBĘDNYCH ZMIAN W UCHWAŁACH	71
XII. WSKAZANIE KONIECZNOŚCI UTWORZENIA SPECJALNEJ STREFY REWITALIZACJI.....	71
XIII. WSKAZANIE SPOSOBU REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	71

13.1. ZAKRES NIEZBĘDNYCH ZMIAN W STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	72
13.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO I MIEJSCOWE PLANY REWITALIZACJI KONIECZNE DO UCHWALENIA ALBO ZMIANY	72
SPIS TABEL.....	73
SPIS RYCIN	74
WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA.....	74
ZAŁĄCZNIKI	76

I. WSTĘP

1.1. PODSTAWA PRAWNA

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 poz. 1777), określiła zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Samorządy otrzymały podstawę prawną do podjęcia kompleksowych działań służących rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne wobec czego Gmina Kleszczewo przystąpiła do opracowania Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo. Lata realizacji programu określono na 2017-2022. W celu opracowania diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także sporządzeniu gminnego programu rewitalizacji Wójt Gminy Kleszczewo przeprowadził analizy, w których wykorzystał obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Projekt Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo został sporządzony zgodnie z przepisami zawartymi w Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777). Jest zgodny również z „Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020” Ministerstwa Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r. (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016) a także zgodny z „Zasadami Programowania i Wsparcia Rewitalizacji w ramach WRPO 2014+”. Niniejsze wytyczne określają niezbędne elementy programów rewitalizacji i typy projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, a także z innych źródeł zewnętrznych.

1.2. METODA OPRAWOWANIA

Na podstawie przeprowadzonych analiz Wójt Gminy Kleszczewo sporządził diagnozę, która jest podstawą do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub

- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- funkcjonalno-przestrzennych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar zdegradowany może zostać podzielony na podobszary (w tym także nieposiadające wspólnych granic), pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Obszar rewitalizacji natomiast stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na których gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20 % powierzchni Gminy i zamieszkały przez więcej niż 30 % liczby mieszkańców Gminy. Szczegółowy opis cech i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został zamieszczony w rozdziale III Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji został wyznaczony Uchwałą Nr XXV/172/2017 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 25 stycznia 2017 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo.

Dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji Wójt Gminy Kleszczewo sporządza Gminny Program Rewitalizacji (GPR), w którym w szczególności zawiera:

- szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji obejmującą analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru,
- opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych,
- opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji,
- cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk,
- opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym:
  - listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia,
  - charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- szacunkowe ramy finansowania GPR wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych,

- opis struktury zarządzania realizacją GPR, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu,
- system monitorowania i oceny GPR,
- określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150 oraz z 2015 r. poz. 1322),
- określenie niezbędnych zmian w uchwale o zasadach wyznaczania składu Komitetu Rewitalizacji,
- wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania,
- wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:
  - wskazanie zakresu niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
  - wskazanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych do uchwalenia albo zmiany,
  - w przypadku wskazania konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie ustaleń tego planu;
- załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali co najmniej 1:5000 opracowanej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2015 r. poz. 520, ze zm.).

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY KLESZCZEWO

W niniejszym rozdziale dokonano podstawowej charakterystyki Gminy Kleszczewo pod względem: położenia geograficznego i administracyjnego; aspektów społecznych wyrażonych podstawowymi danymi demograficznymi; a także przedstawiono charakterystykę środowiska i sposobów jego ochrony na terenie gminy, infrastruktury, gospodarki, rolnictwa, turystyki i rekreacji, kultury, ochrony zabytków.

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE

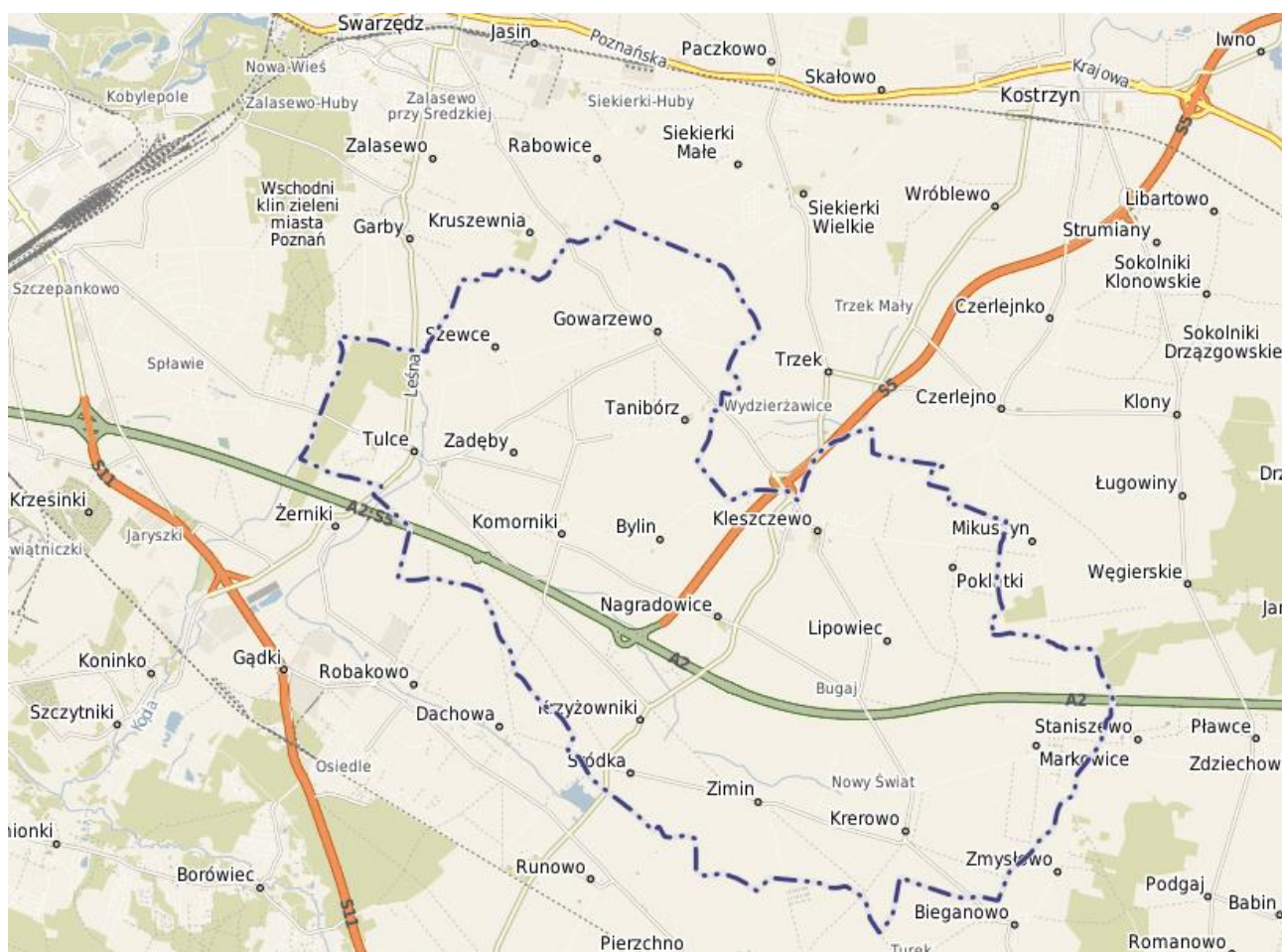
Gmina Kleszczewo jest położona w centralnej części województwa wielkopolskiego w powiecie poznańskim. Jednostka zajmuje obszar o powierzchni 7 446 ha. W skład Gminy wchodzi 16 miejscowości, stanowiących 14 sołectw.

Ryc. 1. Położenie Gminy Kleszczewo na tle gmin powiatu poznańskiego

Źródło: opracowanie własne

Gmina Kleszczewo wchodzi w skład aglomeracji poznańskiej. Bezpośrednie sąsiedztwo stolicy Wielkopolski wpływa na atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową opisywanej jednostki. Dominującym sposobem zagospodarowania terenu jest działalność rolnicza. Wzrasta jednak powierzchnia terenów zagospodarowanych pod budownictwo mieszkaniowe. Silny impuls dla rozwoju działalności gospodarczej stanowi bardzo dobre połączenie komunikacyjne, związane z lokalizacją autostrady A2 (Berlin – Warszawa) i drogi ekspresowej S5 (Gdańsk – Wrocław). Sieć drogową opisywanego terenu uzupełniają drogi wojewódzkie nr 434 i 433, 9 odcinków dróg powiatowych oraz drogi gminne.

Ryc. 2. Rozkład przestrzenny miejscowości Gminy Kleszczewo

Źródło: www.google.pl/maps

Pod względem geograficznym, zgodnie z podziałem zaproponowanych przez J. Kondrackiego (1998) Gmina Kleszczewo jest położona w obrębie Równiny Wrzesińskiej, która jest częścią pojezierza Wielkopolskiego. Ma to wpływ na ukształtowanie rzeźby terenu, która jest mało urozmaicona i pozbawiona jezior. Krajobraz Gminy tworzą wysoczyzna morenowa płaska, wysoczyzna morenowa falista, dolina Michałówki oraz doliny erozyjno-denudacyjne.

2.2. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

2.2.1. Środowisko i użytkowanie gruntów

Całość omawianego obszaru leży w obszarze dorzecza Odry, w regionie wodnym Warty. Zachodnią część Gminy Kleszczewo odwadnia rzeka Kopała wraz z dopływami: Michałówką oraz Męcina. Południowa część analizowanej jednostki jest odwadniana przez Średzką Strugę. Na terenie opisywanego obszaru nie ma jezior.

Ustawa z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2015 r. poz. 1651 ze zm.) przedstawia poszczególne formy ochrony przyrody. Obszar Gminy Kleszczewo pozbawiony jest powierzchniowych form ochrony przyrody. Najbliżej położonym tego typu terenem jest

Specjalny Obszar Ochrony PLH 300057 Bagna Średzkie, położony jednak poza granicą opisywanej jednostki administracyjnej.

Jedyną aktualnie ustanowioną formą ochrony przyrody na terenie Gminy Kleszczewo są dwa pomniki przyrody.

Celem ochrony pomników przyrody jest zachowanie, ze względów naukowych i dydaktycznych, tworów przyrody odznaczających się indywidualnymi i niepowtarzalnymi cechami. Na terenie Gminy Kleszczewo ochroną pomnikową objęto:

- kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum*) o obwodzie na wysokości 1,3 m równym 370 cm i wysokości 27 m, zlokalizowany w parku przy pałacu w miejscowości Śródka,
- klon zwyczajny (*Acer platanoides*) o obwodzie na wysokości 1,3 m równym 350 cm i wysokości 29 m, zlokalizowany w parku wzdłuż drogi w miejscowości Śródka

Oba pomniki przyrody zostały utworzone 30.03.1989 r. na podstawie Zarządzenia Nr 52/88 Wojewody Poznańskiego z dnia 30 grudnia 1988 r. w sprawie pomników przyrody (Dz. Urz. Województwa Poznańskiego z dnia 15 marca 1989 r. Nr 5 poz. 20). Nadzór nad pomnikami przyrody sprawuje Wójt Gminy Kleszczewo.

Według danych GUS za 2015 r. na terenie Gminy Kleszczewo parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej obejmują łącznie powierzchnię 10,16 ha, natomiast 3 istniejące cmentarze 1,20 ha. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 169,67 ha, a lesistość zaledwie 2,2 %.

Zgodnie z danymi GUS, udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni opisywanego obszaru jest bardzo wysoki i wynosi 90,36 %. Niewielka jest powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, które zajmują 7,06 % powierzchni jednostki. Szczegółową strukturę użytkowania gruntów na terenie Gminy Kleszczewo przedstawiono w tabeli nr 1. Ze względu na brak bardziej aktualnych danych GUS, dane dotyczą lat 2012-2014.

Tabela 1. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Kleszczewo

Rodzaj gruntu	Powierzchnia [ha]			Udział % gruntów (2014 r.)
	2012	2013	2014	
powierzchnia ogółem	7 446	7 446	7 446	100,00
powierzchnia lądowa	7 440	7 439	7 439	99,91
użytki rolne razem	6 790	6 780	6 728	90,36
użytki rolne - grunty orne	6 327	6 322	6 273	84,25
użytki rolne - sady	22	22	22	0,30
użytki rolne - łąki trwałe	82	81	80	1,07
użytki rolne - pastwiska trwałe	149	147	145	1,95
użytki rolne - grunty rolne zabudowane	168	166	166	2,23
użytki rolne - grunty pod stawami	1	1	1	0,01
użytki rolne - grunty pod rowami	41	41	41	0,55
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	170	170	170	2,28
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	164	164	164	2,20
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	6	6	6	0,08
grunty pod wodami razem	6	7	7	0,09
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	6	6	6	0,08
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	0	1	1	0,01

Rodzaj gruntu	Powierzchnia [ha]			Udział % gruntów (2014 r.)
	2012	2013	2014	
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	465	475	526	7,06
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny mieszkaniowe	63	69	75	1,01
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny przemysłowe	5	5	6	0,08
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny inne zabudowane	10	11	10	0,13
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny zurbanizowane niezabudowane	4	4	4	0,05
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny rekreacji i wypoczynku	24	24	23	0,31
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - drogi	358	361	407	5,47
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - inne	1	1	1	0,01
nieużytki	15	14	15	0,20

Źródło: dane GUS, stan na 31.12.2012 r., 31.12.2013 r., 31.12.2014 r.

2.2.2. Infrastruktura

Zgodnie z danymi GUS, wg stanu na 31.12.2015 r. z sieci wodociągowej korzysta 96,9 % mieszkańców, a z sieci kanalizacyjnej około 59,2 %. Na terenie opisywanego obszaru funkcjonują 4 czynne wodociągi wiejskie (eksploatowane przez Zakład Komunalny Kleszczewo), a także 2 zakładowe (eksploatowane przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną, Komorniki, 63-004 Tulce i Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z siedzibą w Tulcach Sp. z o.o., ul. Poznańska 13, 63-400 Tulce). Zakład Komunalny Kleszczewo kupuje również wodę od przedsiębiorstwa Aquanet S.A. Badania jakości wód wykazują ich zdatność do spożycia przez ludzi.

Opisywana jednostka objęta jest dwiema aglomeracjami kanalizacyjnymi: Nagradowice i Tulce. Ścieki komunalne z terenu Gminy Kleszczewo odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Nagradowicach i Tulcach.

Nieruchomości nieobjęte systemem kanalizacji sanitarnej są wyposażone w zbiorniki bezodpływowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Zgodnie z danymi GUS, według stanu na 31.12.2015 r. na terenie analizowanej jednostki funkcjonuje 491 zbiorników bezodpływowych oraz 22 przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Na terenie Gminy Kleszczewo występuje zorganizowana sieć gazownicza. Odsetek osób korzystających z instalacji gazowej w stosunku do ogółu ludności jest wysoki i w 2015 r. wyniósł 67,6 % (GUS). Przez teren Gminy Kleszczewo przebiega sieć gazowa wysokiego ciśnienia, którą eksploatuje Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ – SYSTEM S.A. Oddział w Poznaniu. Wszystkie obiekty komunalne są ogrzewane gazem. Rozwija się również dostęp do odnawialnych źródeł energii (np. ogrzewanie solarne). Nadal nierozwiązanym problemem jest niska emisja związana ze spalaniem w piecach centralnego ogrzewania tradycyjnych surowców, np. węgla kamiennego.

Z uwagi na fakt, że Gmina Kleszczewo przystąpiła do Związku Międzygminnego „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”, kwestie dotyczące postępowania z odpadami komunalnymi, wynikające z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, są regulowane przez Związek. Gmina Kleszczewo została zlokalizowana

w sektorze XXII Kleszczewo obsługiwanych przez konsorcjum Remondis Sanitech. Wykonawcą zlecenia jest Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Artur Zys.

Mieszkańcy Gminy Kleszczewo mają możliwość korzystania z terenów i urządzeń użyteczności publicznej, którymi są:

- świetlice wiejskie w miejscowościach: Gowarzewo, Kleszczewo, Komorniki, Krzyżowniki, Markowice, Poklatki, Śródka, Tulce i Zimin,
- place zabaw w miejscowościach: Gowarzewo, Kleszczewo, Komorniki, Krerowo, Krzyżowniki, Markowice, Nagradowice, Poklatki, Szewce, Śródka, Tulce, Zimin,
- siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Kleszczewo, Krzyżowniki, Śródka,
- biblioteki w miejscowościach: Kleszczewo, Śródka, Tulce i Zimin.

Należy jednak stwierdzić, że zakres istniejącej infrastruktury jest nie jest wystarczający dla obsługi wszystkim mieszkańców, dlatego zasadnym jest jej dalszy rozwój.

2.3. SPOŁECZEŃSTWO

Wg prognozy demograficznej GUS na lata 2014-2050 dla województwa wielkopolskiego ogólna liczba ludności w województwie do 2050 r. zmniejszy się o około 5 %. Jednak w powiecie poznańskim widoczny jest odwrotny trend i liczba mieszkańców zwiększy się o ponad połowę (51,52 %). Taki stan rzeczy będzie spowodowany migracją ludności, głównie z Poznania na atrakcyjne tereny osiedleńcze znajdujące się w powiecie poznańskim, w tym w Gminie Kleszczewo. Poniższa charakterystyka przedstawia dodatni trend liczby ludności

Biorąc pod uwagę ewidencję ludności prowadzoną przez Urząd Gminy liczba mieszkańców wyniosła 7 387 osoby (stan na dzień 20.07.2016 r.). W kolejnej tabeli przedstawiono liczbę ludności z podziałem na miejscowości i grupy wiekowe.

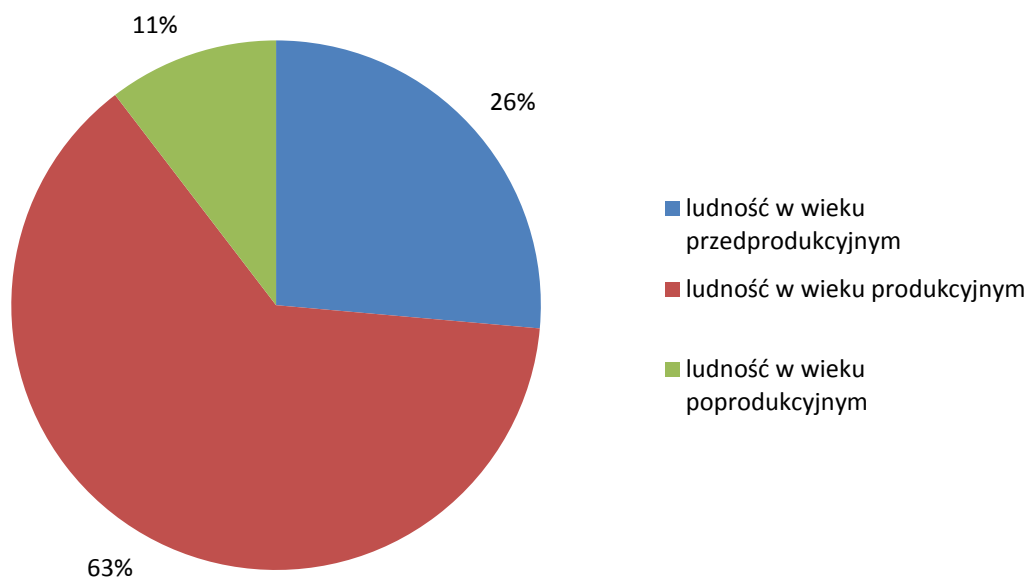
Tabela 2. Liczba ludności Gminy Kleszczewo w podziale na miejscowości i grupy wiekowe ludności

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej.)
1	Bugaj	7	2	4	1
2	Bylin	78	18	51	9
3	Gowarzewo	1519	437	981	101
4	Kleszczewo	533	125	345	63
5	Komorniki	351	75	231	45
6	Krerowo	259	71	150	38
7	Krzyżowniki	233	47	155	31
8	Lipowiec	19	1	16	2
9	Markowice	245	48	164	33

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej.)
10	Nagradowice	360	74	238	48
11	Poklatki	186	50	116	20
12	Szewce	79	20	49	10
13	Śródka	293	68	185	40
14	Tanibórz	90	31	50	9
15	Tulce	2822	803	1745	274
16	Zimin	313	79	190	44
suma		7 387	1 949	4 670	768

Źródło: Urząd Gminy Kleszczewo, stan na 20.07.2016 r.

Według ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy w Kleszczewie liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie) wynosi ogółem 1 949 osób. Najwięcej, bo 4 670 jest osób w wieku produkcyjnym. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej), wynosi 768 osób. Strukturę ludności w ujęciu procentowym przedstawiono na rycinie.

Ryc. 3. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Kleszczewie

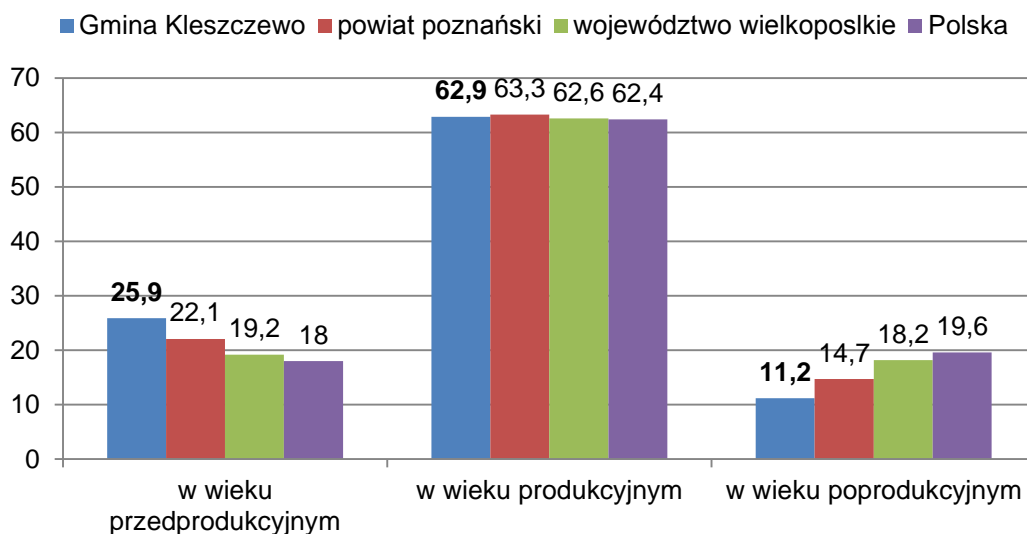
Jednak w niniejszym programie wskazane zostały również dane GUS. Jest to niezbędne do sporządzenia porównania danych dla Gminy z danymi dotyczącymi województwa wielkopolskiego i Polski. Zgodnie z danymi GUS liczba ludności zamieszkująca Gminę Kleszczewo według faktycznego miejsca zamieszkania wyniosła na koniec 2015 r. 7 500 osób, a w ciągu ostatnich 10 lat (2005-2015) systematycznie rosła.

Jest to spowodowane postępującą suburbanizacją¹ w aglomeracji poznańskiej. Jednym z kierunków migracji z Poznania jest właśnie Gmina Kleszczewo. Liczba mieszkańców Gminy zwiększyła się z 5 276 w 2005 r. do 7 500 w 2015 r. (dane GUS). Saldo migracji utrzymuje stały dodatni poziom i w 2015 r. wyniosło 229 os. Natomiast w ostatnich dziesięciu latach średnie saldo migracji wyniosło 176 os. Wysoki przyrost naturalny również wpływa na zwiększającą się liczbę ludności. W 2015 r. wyniósł 11,9 ‰. Jest to wynik znacznie wyższy niż dla powiatu poznańskiego (5,6 ‰), województwa wielkopolskiego (1,0 ‰) i Polski (-0,7 ‰).

Zgodnie z danymi GUS (2015) wskaźnik zaludnienia w granicach administracyjnych analizowanej jednostki wynosi 101 osób/km² i jest znacznie niższy niż średnia dla powiatu poznańskiego (193 osoby/km²) i województwa wielkopolskiego (117 osób/km²). Średnia dla całej Polski wynosi 123 osoby/km². Porównanie wymienionych danych wskazuje dość wysoką gęstość zaludnienia jak na wiejski charakter opisywanego terenu co jest powiązane z położeniem Gminy w obrębie aglomeracji poznańskiej. Dzięki swojej lokalizacji Gmina stanowi atrakcyjne miejsce zamieszkania i jeden z kierunków migracji z Poznania.

Według danych GUS (2015) na terenie Gminy Kleszczewo największy jest udział osób w wieku produkcyjnym i wynosi on 62,9 %. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 25,9 %, a osób w wieku poprodukcyjnym 11,2 %. Dane te odniesiono do wartości charakteryzujących powiat poznański, województwo wielkopolskie i Polskę. Wyniki porównania przedstawia wykres.

Ryc. 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2015

Dane o strukturze ekonomicznej ludności, według danych z 2015 roku pochodzących z GUS-u pozwalają na wyliczenie wskaźników obciążenia demograficznego i porównanie ich do danych dla powiatu poznańskiego, województwa wielkopolskiego i Polski:

- Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym:
  - wskaźnik dla Gminy Kleszczewo: 59,1
  - wskaźnik dla powiatu poznańskiego: 58,0,
  - wskaźnik dla województwa wielkopolskiego: 59,7,
  - wskaźnik dla Polski: 60,1.
- Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym:

¹ suburbanizacja – wyludnianie się centrum miast i rozwój peryferii i strefy podmiejskiej

- wskaźnik dla Gminy Kleszczewo: 43,2,
- wskaźnik dla powiatu poznańskiego: 66,4,
- wskaźnik dla województwa wielkopolskiego: 95,3,
- wskaźnik dla Polski: 109,1.
- Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym:
  - wskaźnik dla Gminy Kleszczewo: 17,8,
  - wskaźnik dla powiatu poznańskiego: 23,1,
  - wskaźnik dla województwa wielkopolskiego: 29,1,
  - wskaźnik dla Polski: 31,4.

Analiza przytoczonych danych wraz z porównaniem poszczególnych wartości na przestrzeni ostatnich lat pokazuje, że na terenie Gminy Kleszczewo widoczne są pozytywne zmiany demograficzne. Stały wzrost liczby ludności, a także jej struktura wiekowa jest korzystna dla rozwoju gospodarczego gminy. Duży udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym niesie ze sobą duży potencjał dalszego rozwoju przyszłości.

2.4. GOSPODARKA

Biorąc pod uwagę dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (stan na 31.12.2015 r.), na terenie opisywanego terenu działało 914 podmiotów gospodarczych.

Najbardziej rozwiniętymi rodzajami działalności gospodarczej prowadzonymi na terenie Gminy Kleszczewo są działalności z sekcji G – działalność związana z handlem hurtowym i detalicznym; naprawą pojazdów samochodowych (około 22 % udział w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych) oraz z sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (około 15 % udział).

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowo ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z podziałem na sekcję PKD 2007.

Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD

Sekcja	Ogółem Gmina
Ogółem	914
W sekcji A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	37
W sekcji B - górnictwo i wydobywanie	1
W sekcji C - przetwórstwo przemysłowe	87
W sekcji E - dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2
W sekcji F - budownictwo	100
W sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	192
W sekcji H – transport, gospodarka magazynowa	43
W sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	18

Sekcja	Ogółem Gmina
W sekcji J – informacja i komunikacja	28
W sekcji K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	17
W sekcji L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	36
W sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	143
W sekcji N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	27
W sekcji O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6
W sekcji P – edukacja	45
W sekcji Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	42
W sekcji R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	9
W sekcji S – pozostała działalność usługowa W sekcji T - gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	79

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (klasyfikacja PKD 2007), stan na 31.12.2015 r.

2.5. ROLNICTWO

Istotną formą użytkowania terenu Gminy Kleszczewo jest użytkowanie rolnicze, gdyż użytki rolne zajmują około 90,0 % powierzchni analizowanej jednostki.

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego (GUS, 2010) na terenie Gminy funkcjonuje 286 gospodarstw rolnych. Strukturę wielkości gospodarstw rolnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Struktura powierzchniowa gospodarstw rolnych na terenie Gminy Kleszczewo

Powierzchnia gospodarstwa	Liczba gospodarstw
do 1 ha	21
1 – 5 ha	47
5 -10 ha	40
10 – 15 ha	40
powyżej 15 ha	138
ogółem	286

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010

Przydatność rolnicza gleb na opisywanym terenie jest wysoka. Grunty orne III i IV klasy zajmują 58,1 % powierzchni opisywanego obszaru. Sprzyjające są również warunki klimatyczne dla działalności rolniczej: średnia temperatura roczna wynosi około 8,1°C, okres wegetacyjny w zależności od roku trwa 215 do 227 dni, a opad roczny przekracza 500 mm.

W powierzchni zasiewów dominują zboża, które stanowią 57,05 %. Dużą część zasiewów obejmują również uprawy przemysłowe (26,58 %), a także rzepak i rzepik

(19,55 %). Struktura pogłowia zwierząt gospodarskich wskazuje na duży udział gospodarstw zajmujących się hodowlą trzody chlewnej i drobiu.

2.6. TURYSTYKA I REKREACJA

Potencjał turystyczny Gminy Kleszczewo opiera się przede wszystkim na zachowanym dziedzictwie kulturowym regionu w postaci obiektów zabytków. Najcenniejsze zabytki zostały wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków. Są to przede wszystkim obiekty sakralne i założenia pałacowo-dworskie:

- **Gowarzewo:**
  - park, 1 poł. XIX, nr rej.: 1787/A z 1980;
- **Kleszczewo:**
  - kościół par. p.w. Wszystkich Świętych, drewn., 1760, nr rej.: 2435/A z 22.12.1932,
  - park dworski nr rej: 43/A z 20.07.1949;
- **Komorniki:**
  - park dworski, 2 poł. XIX, nr rej.: 1782/A z 14.02.1979;
- **Krerowo:**
  - kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela, nr rej.: 2437/A z 22.12.1932,
  - dzwonnica, drewn., nr rej.: 804/A z 12.12.1969,
  - dwór, 1906, nr rej.: 2073/A z 24.02.1986;
- **Nagradowice:**
  - zespół dworski, pocz. XX: - dwór, nr rej.: 2072/A z 27.02.1986,
  - park, nr rej.: 2069/A z 20.02.1986;
- **Tulce:**
  - kościół p.w. Narodzenia NMP, 1 poł. XIII, XVI, XVIII-XX, nr rej.: 2445 z 22.12.1932,
  - zespół pałacowy, XIX-XX:
    - pałac, nr rej.: 2066/A z 25.02.1986,
    - oficyna, nr rej.: j.w.,
    - park, nr rej.: 1833/A z 20.02.1981 oraz 2068/A z 27.02.1986.

Na terenie Gminy jest również wiele innych obiektów zabytkowych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków. Jedną z atrakcji turystycznych jest Pierścień Rowerowy Dookoła Poznania. Jest to najpopularniejszy turystyczny szlak rowerowy, tworzący zamkniętą pętlę dookoła miasta o długości 162,5 km. Na obszarze gminy przebiega przez Gowarzewo i Tulce (opracowano na podstawie www.gpswielkopolska.pl). W najbliższych latach planowana jest rozbudowa sieci ścieżek rowerowych. Wg danych GUS (2015) długość ścieżek rowerowych na terenie analizowanej jednostki wynosi 2,1 km

2.7. KULTURA

Instytucją odpowiedzialną za szerzenie działalności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej na terenie Gminy Kleszczewo jest Gminny Ośrodek Kultury i Sportu. GOKiS został powołany przez samorząd Gminy i w jego ramach funkcjonują:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Kleszczewie i jej Filia w Tulcach,
- Gminny Ośrodek Kultury w Kleszczewie,
- Kompleksy obiektów sportowych przy Zespołach Szkół w Tulcach i Kleszczewie oraz przy SP w Ziminie,
- Hala widowiskowo – sportowa w Kleszczewie,
- Hala widowiskowa w Tulcach,
- Boiska gier małych w Kleszczewie,
- Strzelnica sportowa w domu "Nad Stawem" w Tulcach,
- Place zabaw w poszczególnych miejscowościach gminy

Wymienione podmioty podejmują szereg działań wynikających z przejętego kalendarza imprez, a także aktywnie współpracują z innymi organizacjami działającymi na obszarze gminy na rzecz kultury, sportu i rekreacji.

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Kleszczewie prowadzi zajęcia w następujących sekcjach:

- muzycznej,
- sportowej,
- fotograficznej,
- rękodzielniczej,
- plastycznej.

Przy ośrodku działają także zespoły wokalne: „Kleszczewianki” i „Stokrotki” oraz Koło Kulturalne „Razem Weselej”. Budynek ośrodka jest miejscem, gdzie organizowane są również spotkania lokalnej społeczności, wystawy, warsztaty twórcze, konkursy talentów, koncerty i występy artystyczne.

Gminna Biblioteka Publiczna prowadzi swoją działalność już od 1949 r. Główna siedziba biblioteki mieści się w Kleszczewie przy Zespole Szkół w Kleszczewie, natomiast filia w Tulcach. Placówka prowadzi działania popularyzujące książkę i czytelnictwo:

- edukacja czytelnicza dzieci przedszkolnych,
- pasowanie siedmiolatków na czytelników biblioteki,
- spotkania autorskie,
- konkursy plastyczno-literackie dla dzieci i młodzieży szkolnej,
- wystawy literackie, tematyczne.

Zasoby Gminnej Biblioteki Publicznej stanowi 43 790 woluminów książek. Biblioteka oferuje również bezpłatny dostęp do Internetu na odpowiednio przygotowanych stanowiskach komputerowych.

Największe wydarzenia kulturalne organizowane przez GOKiS w Gminie Kleszczewo to:

- Dni Gminy Kleszczewo,
- Festyny wiejskie,
- Gminny Dzień Seniora,
- Cykl wydarzeń „Nie siedź w domu – ŁAP KULTURĘ”.

III. DIAGNOZA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółową diagnozę, która obejmuje analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie Gminy Kleszczewo, a także sposób wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z przedstawieniem graficznym zasięgów przestrzennych danych obszarów na obszarze Gminy Kleszczewo.

3.1. METODYKA OPRACOWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI

Dla potrzeb opracowania diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Kleszczewo określono listę potencjalnych wskaźników. Służą one przedstawieniu przestrzennego zróżnicowania Gminy Kleszczewo biorąc pod uwagę cechy wskazujące na kumulację negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno – funkcjonalnych i technicznych.

Podstawą stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego jest występowanie problemów o charakterze społecznym. Jeśli destrukcyjne procesy społeczne współwystępują z problemami o charakterze gospodarczym, przestrzenno – funkcjonalnym lub środowiskowym to niezbędne jest prowadzenie działań naprawczych.

Skalę negatywnych zjawisk powinny odzwierciedlać wskaźniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej jednostki.

Wśród cech, jakie mogą być wzięte pod uwagę do wyznaczenia obszarów kryzysowych są:

1. w sferze społecznej:
  - wysoka stopa bezrobocia,
  - wysoki poziom ubóstwa,
  - wysoka przestępczość,
  - wysoki wskaźnik przemocy w rodzinie,
  - niski poziom edukacji,
  - niewielka liczba organizacji społecznych / liczba członków (fundacje, stowarzyszenia),
  - niska frekwencja w wyborach.
2. w sferze przestrzenno – funkcjonalnej:
  - degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym,
  - brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska,
  - niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną,
  - brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość,

- niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru,
  - niski poziom obsługi komunikacyjnej,
  - deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne.
3. w sferze gospodarczej:
- niski stopień przedsiębiorczości,
  - słaba kondycja przedsiębiorstw.
4. w sferze środowiskowej:
- przekroczenie standardów jakości środowiska,
  - obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska.

W niniejszej analizie zastosowano wybrane wskaźniki, które możliwie dobrze oddają zróżnicowanie poszczególnych obszarów Gminy Kleszczewo oraz te, które można odnieść do wyznaczonych jednostek przestrzennych. Wszystkie wartości odniesiono do wartości referencyjnej. Szczegółowe dane w tym zakresie zawierają kolejne podrozdziały GPR.

Dodatkowo, kierując się potrzebą uszczegółowienia cech niezbędnych do wyznaczenia obszarów kryzysowych w sferze społecznej uwzględniono zaawansowanie procesu starzenia się ludności.

3.2. WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK

Uzyskanie porównywalności wyników diagnozy wymaga przetwarzania danych w ramach możliwie podobnych do siebie jednostek przestrzennych. Powinny być to pewne całości pod względem funkcjonalnym, charakteryzujące się pewną spójnością społeczną i przestrzenną.

Autorzy niniejszego opracowania dołożyli starań, aby przeprowadzona analiza w sposób możliwie trafny odzwierciedlała znane i powszechnie dostrzegane zróżnicowanie w przestrzeni społeczno – gospodarczej i infrastrukturalnej Gminy Kleszczewo.

Gmina Kleszczewo jest gminą wiejską. Cechuje się więc zróżnicowaniem jakościowym i ilościowym występujących problemów w poszczególnych jej obszarach. Jednocześnie ustawa o rewitalizacji, wyraźnie wskazuje, że wydzielony obszar rewitalizacji nie może zajmować ponad 20 % powierzchni całkowitej gminy oraz nie może koncentrować ponad 30 % mieszkańców. W związku z tym zaszła konieczność stwierdzenia, które obszary wymagają najpilniejszej interwencji.

Na terenie Gminy Kleszczewo występuje 14 sołectw dla których zebrano dane i dokonano analizy.

3.3. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar zdegradowany to obszar, w którym zidentyfikowano stan kryzysowy, tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujący z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Na etapie sporządzania diagnozy, powoduje to konieczność określenia, które sołectwa wchodzące w skład Gminy Kleszczewo, charakteryzują się kumulacją problemów.

SFERA SPOŁECZNA

W niniejszej diagnozie w sferze społecznej przeanalizowano zjawiska: zaawansowania procesu starzenia się ludności, wysokiej stopy bezrobocia, wysokiego poziomu ubóstwa, wysokiej przestępczości, niskiego poziomu frekwencji w wyborach i uczestnictwa w organizacjach społecznych.

3.3.1 Zaawansowanie procesu starzenia się ludności

W podrozdziale poddano analizie stosunek poszczególnych grup ekonomicznych ludności, zgodnie z założeniem, że ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku od urodzenia do 17 lat; ludność w wieku produkcyjnym – osoby od 18 lat do wieku emerytalnego (60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni), a ludność w wieku poprodukcyjnym – osoby powyżej wieku emerytalnego. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz ludność w wieku poprodukcyjnym.

3.3.1.1 Wskaźnik - udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze

Wskaźnik obrazujący udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze jest bardzo istotnym wskaźnikiem demograficznym. Pozwala ocenić stosunek grupy osób będących w wieku emerytalnym (dla kobiet – powyżej 60 lat, dla mężczyzn – powyżej 65 lat) do liczebności pozostałych grup wiekowych. Im więcej osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, tym mniej korzystna struktura ekonomiczna społeczeństwa, świadcząca o jego starzeniu się społeczeństwa.

Tabela 5. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej.)	Udział (%) ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze
1	Bylin	78	9	11,5
2	Gowarzewo	1519	101	6,6
3	Kleszczewo	559	66	11,8
4	Komorniki	351	45	12,8
5	Krerowo	259	38	14,7
6	Krzyżowniki	233	31	13,3
7	Markowice	245	33	13,5
8	Nagradowice	360	48	13,3
9	Poklatki	186	20	10,8
10	Szewce	79	10	12,7
11	Śródka	293	40	13,7
12	Tanibórz	90	9	10,0
13	Tulce	2822	274	9,7
14	Zimin	313	44	14,1
suma		7 387	768	10,4

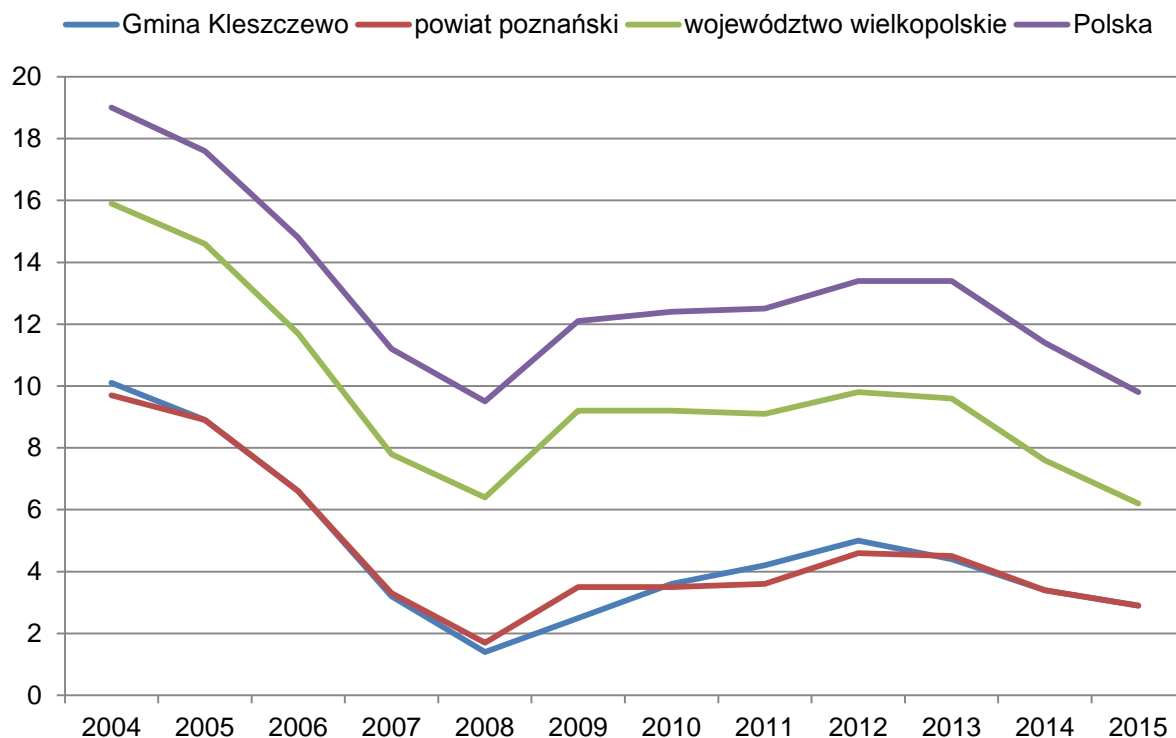
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Kleszczewo, stan na 20.07.2016 r.

W świetle zebranych danych udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na terenie Gminy Kleszczewo wynosi 10,4 %. Sołectwa w odniesieniu do których wskaźnik ten jest wyższy od średniej, zostały uznane za będące w stanie kryzysowym ze względu na udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem. Oznaczono je w tabeli tłem pomarańczowym.

3.3.2. Problemy rynku pracy

Zgodnie z danymi GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce wyniosła na koniec 2015 roku 9,8% i była wyższa niż wskaźnik dla województwa wielkopolskiego, kształtujący się na poziomie 6,2 %. Bezrobocie na terenie powiatu poznańskiego ukształtowało się na poziomie 2,9 % . Analiza danych z wielolecia 2004-2015 pozwala stwierdzić, że stopa bezrobocia na terenie analizowanej jednostki należy do niższych w kraju. Dane o bezrobociu na poziomie gmin są szacowane w oparciu o stopę bezrobocia rejestrowanego dla powiatu oraz porównanie stosunku liczby bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w powiecie i gminie. Zjawisko zostało przedstawione w formie wykresu. W przypadku roku 2015 stopę bezrobocia, oszacowano na takim samym poziomie jak stopa bezrobocia dla powiatu poznańskiego.

Ryc. 5. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.polskawliczbach.pl

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (wg stanu na 2015 rok) w Gminie Kleszczewo wynosi 3 697 zł, co odpowiada 89 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce (4 151 zł).

3.3.2.1. Wskaźnik - udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu, według stanu na 31.12.2015 r. na terenie Gminy Kleszczewo zarejestrowanych było 77 bezrobotnych. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono poniżej.

Tabela 6. Statystyka dotycząca osób bezrobotnych na terenie Gminy Kleszczewo za okres od 01.12.2015 r. do 31.12.2015 r.

Lp.	Sołectwo	Liczba osób bezrobotnych	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej 24 miesiące
1	Bylin	1	1	0
2	Gowarzewo	11	4	4
3	Kleszczewo	8	2	0
4	Komorniki	12	0	0
5	Krerowo	4	0	0
6	Krzyżownicy	2	0	0
7	Markowice	3	0	3
8	Nagradowice	4	1	0

Lp.	Sołectwo	Liczba osób bezrobotnych	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej 24 miesiące
9	Poklatki	0	0	0
10	Szewce	1	0	0
11	Śródka	2	1	0
12	Tanibórz	0	0	0
13	Tulce	25	5	3
14	Zimin	4	0	1
suma		77	14	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu, stan na 31.12.2015 r.

W analizowanym obszarze udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wynosi średnio 1,6%. Jednak stopa bezrobocia dodatkowo uwzględnia wszystkie osoby będące aktywne zawodowo (nie tylko w wieku produkcyjnym). Dlatego należy stwierdzić, że faktyczna stopa bezrobocia jest wyższa. Nie zmienia to faktu, że stopa bezrobocia w Gminie Kleszczewo, podobnie jak w innych gminach leżących w bezpośrednim sąsiedztwie Poznania jest niska. Według danych GUS na koniec 2015 r. w powiecie poznańskim stopa bezrobocia wyniosła 2,9 %.

Tabela 7. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba osób bezrobotnych	Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze
1	Bylin	51	1	2,0
2	Gowarzewo	981	11	1,1
3	Kleszczewo	365	8	2,2
4	Komorniki	231	12	5,2
5	Krerowo	150	4	2,7
6	Krzyżownicy	155	2	1,3
7	Markowice	164	3	1,8
8	Nagradowice	238	4	1,7
9	Poklatki	116	0	0,0
10	Szewce	49	1	2,0
11	Śródka	185	2	1,1
12	Tanibórz	50	0	0,0
13	Tulce	1745	25	1,4
14	Zimin	190	4	2,1
suma		4 670	77	1,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Kleszczewie i Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu

Wszystkie sołectwa, które charakteryzują się dużą liczbą osób bezrobotnych w odniesieniu do ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym danego obszaru zaznaczono w tabeli tym pomarańczowym.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu, według stanu na 31.12.2015 r. na terenie Gminy Kleszczewo zarejestrowanych było 14 bezrobotnych w okresie co najmniej 12 miesięcy oraz 11 bezrobotnych, których czas pozostawania bez pracy przekroczył 24 miesiące. Ze względu na bardzo małe ilości bezrobotnych, prowadzenie analizy w podziale na sołectwa nie jest w tym przypadku zasadne.

3.3.3. Samowystarczalność ekonomiczna ludności i gospodarstw domowych

W celu oszacowania samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych, pozyskano dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie. GOPS realizuje zadania z zakresu polityki społecznej na rzecz osób i rodzin, które nie są w stanie pokonać trudnej sytuacji w jakiej się znalazły wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Głównym celem placówki jest zaspakajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Według danych GOPS w Kleszczewie w roku 2015 ilość gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Kleszczewo wyniosła 190 sztuk. Liczba gospodarstw domowych – stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wyniosła 93. Oznacza to, że prawie połowa gospodarstw domowych korzystających z pomocy środowiskowej, robi to w sposób trwały. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w dalszej części opracowania. Ponadto liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny wynosi 191.

Podstawowymi powodami występowania o pomoc była trudna sytuacja życiowa, występująca ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo oraz długotrwałą i ciężką chorobę. Działalność Ośrodka nastawiona była na usamodzielnienie życiowe oraz integrację ze środowiskiem.

Tabela 8. Dane dotyczące korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej GOPS w Kleszczewie za okres od 01.12.2015 r. do 31.12.2015 r.

Lp.	Sołectwo	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Liczba gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej	Ilość osób ogółem pobierających zasiłki	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny
1	Bylin	2	2	3	3
2	Gowarzewo	11	9	32	28
3	Kleszczewo	26	12	9	7
4	Komorniki	8	3	13	12
5	Krerowo	22	5	3	1
6	Krzyżownicy	3	2	12	12
7	Markowice	19	7	18	15
8	Nagradowice	17	12	12	10
9	Poklatki	7	6	8	8
10	Szewce	1	1	2	1
11	Śródka	12	7	23	21
12	Tanibórz	1	1	0	0

Lp.	Sołectwo	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Liczba gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej	Ilość osób ogółem pobierających zasiłki	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny
13	Tulce	43	19	60	57
14	Zimin	18	7	16	16
suma		190	93	211	16

Źródło: dane GOPS w Kleszczewie za rok 2015

3.3.3.1. Wskaźnik - liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru

Grupę wskaźników dotyczących samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych odzwierciedla wskaźnik dotyczący liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru. Wskaźnik wyraźnie opisuje jaka część ludności w poszczególnych sołectwach nie jest w stanie funkcjonować samodzielnie, bez pomocy GOPS.

Szczegółowe dane dotyczące przyznawania pomocy społecznej w 2015 r. opracowane na podstawie danych GOPS w Kleszczewie zaprezentowano w tabeli.

Tabela 9. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru

Lp.	Sołectwo	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Liczba gospodarstw domowych ogółem	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw
1	Bylin	2	23	8,7
2	Gowarzewo	11	447	2,5
3	Kleszczewo	26	165	15,8
4	Komorniki	8	103	7,8
5	Krerowo	22	76	28,9
6	Krzyżownicy	3	69	4,3
7	Markowice	19	72	26,4
8	Nagradowice	17	106	16,0
9	Poklatki	7	55	12,7
10	Szewce	1	23	4,3
11	Śródka	12	86	14,0
12	Tanibórz	1	26	3,8
13	Tulce	43	830	5,2
14	Zimin	18	92	19,6
suma		190	2 173	8,7

Źródło: dane GOPS w Kleszczewie za rok 2015

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wynosi 190,

przy ogólnej ilości gospodarstw domowych w liczbie 2 173. Średnia liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw wynosi zatem 8,7 %. Wszystkie sołectwa, które charakteryzują się dużą liczbą gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w odniesieniu do ogólnej liczby gospodarstw danego obszaru zaznaczono w tabeli tłem pomarańczowym.

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie liczba gospodarstw domowych – stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wynosi 93, przy ogólnej ilości gospodarstw domowych w liczbie 2 173. Średnia liczba gospodarstw domowych – stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw wynosi zatem 4,3 %.

3.3.3.2. Udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku

W grupie wskaźników dotyczących samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych znalazł się również wskaźnik dotyczący procentowego udziału liczby dzieci do lat 17 w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku.

Szczegółowe dane w tym zakresie zgodnie z danymi za 2015 r. opracowane na podstawie informacji GOPS w Kleszczewie zaprezentowano w tabeli.

Tabela 10. Udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie)	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku
2	Bylin	18	3	16,7
3	Gowarzewo	437	28	6,4
4	Kleszczewo	128	7	5,5
5	Komorniki	75	12	16,0
6	Krerowo	71	1	1,4
7	Krzyżownicy	47	12	25,5
9	Markowice	48	15	31,3
10	Nagradowice	74	10	13,5
11	Poklatki	50	8	16,0
12	Szewce	20	1	5,0
13	Śródka	68	21	30,9
14	Tanibórz	31	0	0,0
15	Tulce	803	57	7,1
16	Zimin	79	16	20,3
suma		1 949	191	9,8

Źródło: dane GOPS w Kleszczewie za rok 2015

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny wynosi 191, przy ogólnej liczbie dzieci w tym wieku 1 949. Wszystkie sołectwa, które charakteryzują się dużą (przekraczającą

9,8 %) liczbą dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w odniesieniu do ogólnej liczby osób w tym wieku danego obszaru zaznaczono w tabeli tłem pomarańczowym.

3.3.4. Przestępczość – poziom bezpieczeństwa

Jednym z istotnych zadań w zakresie poziomu życia ludności jest zapewnienie odpowiedniego stopnia bezpieczeństwa. W celu określenia narażenia lokalnej społeczności na niebezpieczeństwa związane z przestępczością, przeanalizowano dostępne dane przekazane przez Komendę Miejską Policji w Poznaniu.

W świetle zebranych informacji za rok 2015:

1. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego wyniosła: 697.
2. Ilość przestępstw kryminalnych popełnionych na danym obszarze wyniosła: 123.
3. Ilość wykroczeń (także przestępstw) młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe wyniosła 6.

Tabela 11. Statystyka dotycząca bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Kleszczewo

Lp.	Sołectwo	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Ilość przestępstw kryminalnych popełnionych na danym obszarze	Ilość wykroczeń (także przestępstw) młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe
1	Bylin	11	3	0
2	Gowarzewo	107	16	1
3	Kleszczewo	91	17	1
4	Komorniki	20	5	0
5	Krerowo	12	1	0
6	Krzyżownicy	57	2	0
7	Markowice	3	1	0
8	Nagradowice	75	14	0
9	Poklatki	12	2	0
10	Szewce	1	0	0
11	Śródka	13	3	0
12	Tanibórz	5	1	0
13	Tulce	285	58	4
14	Zimin	5	0	0
suma		697	123	6

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu za rok 2015

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, analizę poziomu bezpieczeństwa w poszczególnych sołectwach wykonano w odniesieniu do ilości interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego. Ilość pozostałych zdarzeń jest na tyle mała, że analiza byłaby mało reprezentatywna i cechowałaby się dużą przypadkowością, dlatego odstąpiono od przeprowadzenia szczegółowej analizy.

3.3.4.1. Wskaźnik - ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Grupę wskaźników dotyczących bezpieczeństwa na terenie Gminy Kleszczewo odzwierciedla wskaźnik dotyczący ilości interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego, którą odniesiono do 1 000 mieszkańców danego obszaru.

Szczegółowe dane ilościowe zaprezentowano w tabeli zaprezentowanej poniżej, na podstawie informacji Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu. Informacje dotyczą roku 2015.

Tabela 12. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności ogółem	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru
1	Bylin	78	11	141,0
2	Gowarzewo	1519	107	70,4
3	Kleszczewo	559	91	162,8
4	Komorniki	351	20	57,0
5	Krerowo	259	12	46,3
6	Krzyżownicy	233	57	244,6
7	Markowice	245	3	12,2
8	Nagradowice	360	75	208,3
9	Poklatki	186	12	64,5
10	Szewce	79	1	12,7
11	Śródka	293	13	44,4
12	Tanibórz	90	5	55,6
13	Tulce	2822	285	101,0
14	Zimin	313	5	16,0
suma		7 387	697	94,4

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu za rok 2015

Zgodnie z zebranymi informacjami, przeciętna ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru wynosi 94,4. Wszystkie obszary, gdzie zdiagnozowano wartość mniej korzystną niż średnia dla Gminy Kleszczewo oznaczono pomarańczowym tłem.

3.3.5. Frekwencja w wyborach i uczestnictwo w organizacjach społecznych

Jednym z kryteriów oceny aktywności społecznej ludności są sprawy związane z uczestnictwem w wyborach oraz uczestnictwem w organizacjach społecznych.

Obie wymienione cechy potraktowano jako wskaźnik dodatkowy.

Na bazie przedstawionych problemów związanych z bezrobociem, koniecznością korzystania ze świadczeń pomocy społecznej czy wysoką przestępczością odniesiono się również do frekwencji wyborczej. Dane zebrano na poziomie kraju, województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego i Gminy Kleszczewo. Analizie porównawczej poddano informacje dotyczące wyborów przeprowadzonych w roku 2015: Wyborów Prezydenckich 2015 oraz Wybory do Sejmu i Senatu.

Tabela 13. Porównanie frekwencji wyborczej na poziomie kraju, województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego i Gminy Kleszczewo

Lp.	Jednostka przestrzenna	Wybory Prezydenckie 2015	Wybory do Sejmu i Senatu 2015
1	Polska	55,3	50,9
2	Województwo wielkopolskie	55,5	50,2
3	Powiat poznański	61,9	58,1
	Gmina Kleszczewo	64,4	59,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Z przedstawionych danych wynika, że mieszkańcy Gminy Kleszczewo uczestnicząc w wyborach osiągają wysoką frekwencję w porównaniu do średniej dla powiatu poznańskiego, województwa wielkopolskiego i całego kraju. Świadczy to o stosunkowo wysokim zaangażowaniu w życie polityczne regionu i kraju.

Dodatkowo w celu podobnego porównania, jednak z uwzględnieniem działalności w organizacjach społecznych zebrano dane przedstawione w tabeli.

Tabela 14. Porównanie uczestnictwa w organizacjach społecznych na poziomie kraju, województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego i Gminy Kleszczewo

Lp.	Jednostka przestrzenna	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców
1	Polska	3,51
2	Województwo wielkopolskie	3,63
3	Powiat poznański	2,76
	Gmina Kleszczewo	3,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2015 rok

Biorąc pod uwagę ilość fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców należy stwierdzić, że wskaźnik ten jest gorszy niż wskaźnik dla województwa wielkopolskiego i kraju, jednak wyższa niż średnia wartość dla powiatu poznańskiego. Powoduje to konieczność podjęcia działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa mieszkańców Gminy Kleszczewo w organizacjach społecznych.

SFERA GOSPODARCZA

3.3.6. Klimat aktywności gospodarczej

Jednym z podstawowych elementów oceny narażenia poszczególnych regionów na wykluczenie społeczne jest analiza klimatu aktywności gospodarczej co przedstawiono w formie analizy wskaźnikowej.

3.3.6.1 Wskaźnik - liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze

W strefie gospodarczej elementem wskazanym do oceny klimatu aktywności gospodarczej poszczególnych jednostek przestrzennych jest wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

W odniesieniu do powyższego wskaźnika, porównano liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych przypadającą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Kleszczewo, w ujęciu poszczególnych sołectwa.

Tabela 15. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni wiek 18-64 lata, kobiety 18-59 lat)	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze
1	Bylin	51	5	9,8
2	Gowarzewo	981	170	17,3
3	Kleszczewo	365	30	8,2
4	Komorniki	231	21	9,1
5	Krerowo	150	13	8,7
6	Krzyżownicy	155	13	8,4
7	Markowice	164	13	7,9
8	Nagradowice	238	25	10,5
9	Poklatki	116	11	9,5
10	Szewce	49	2	4,1
11	Śródka	185	17	9,2
12	Tanibórz	50	10	20,0
13	Tulce	1745	299	17,1
14	Zimin	190	13	6,8
suma		4 670	642	13,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Kleszczewo, stan na 20.07.2016 r.

Analizując dane GUS należy stwierdzić, że ilość osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym jest na terenie Gminy Kleszczewo wyższa niż wartość dla województwa wielkopolskiego i Polski, jednak znacznie niższa niż wartość średnia dla powiatu poznańskiego i wynosi (zgodnie z danymi GUS wg stanu na 31.12.2015 r.):

- dla całego kraju – 12,4,
- dla województwa wielkopolskiego – 13,8,
- dla powiatu poznańskiego – 18,7.

Dla porównania, wg danych GUS na 31.12.2015 r. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosi 15,3. Jest więc nieco wyższa, niż ilość wykazana w analizie wskaźnikowej uwzględniającej liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Kierunkiem docelowym, powinien być rozwój przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Kleszczewo, mierzony wzrostem ilości aktywnie działających podmiotów gospodarczych.

SFERA ŚRODOWISKOWA

Biorąc pod uwagę sferę środowiskową warunków lokalnej egzystencji na terenie Gminy Kleszczewo należy zwrócić w szczególności uwagę na istotne problemy.

Ważnym aspektem jest brak zorganizowanego systemu ciepłowniczego na terenie Gminy Kleszczewo. Wiąże się to z brakiem możliwości efektywnego korzystania z obiektów budowlanych w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska. Wysoki jest udział nieruchomości mieszkalnych wykorzystujących tradycyjne surowce (np. węgiel kamienny, węgiel brunatny, drewno) do ogrzewania budynków mieszkalnych i przygotowania ciepłej wody użytkowej. Powoduje to powstawanie dużej ilości zanieczyszczeń stanowiących potencjalne zagrożenie dla zdrowia miejscowej ludności.

Z tego faktu, wynika również zanieczyszczenie powietrza w szczególności pyłami powstałymi podczas spalania tradycyjnych surowców energetycznych.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.), Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Poznaniu corocznie dokonuje oceny poziomu substancji w powietrzu w strefach województwa wielkopolskiego. Wynikiem oceny jest zaliczenie strefy wielkopolskiej do której należy Gmina Kleszczewo do jednej z poniższych klas:

- do klasy A – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych;
- do klasy B – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalny, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji;
- do klasy C – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalny powiększony o margines tolerancji; w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – jeżeli przekroczone są poziomy dopuszczalny, poziomy docelowy, poziomy celów długoterminowych.

Zaliczenie strefy wielkopolskiej do określonej klasy zależy od stężeń zanieczyszczeń występujących na jej obszarze i może się wiązać z wymaganiami podjęcia działań na rzecz poprawy lub utrzymania jakości powietrza.

Roczna ocena jakości powietrza za rok 2015 wykonana według kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia oraz ochronę roślin wykazała występowanie stężeń benzo(α)pirenu, pyłu PM 10 i pyłu PM 2,5 przekraczających wartości dopuszczalne, w kontekście całej strefy wielkopolskiej. W tabeli przedstawiono wyniki ocen jakości powietrza w strefie wielkopolskiej w 2015 roku.

Tabela 16. Wyniki ocen jakości powietrza w strefie wielkopolskiej w 2015 roku

Nazwa strefy	Klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń w obszarach strefy											
	SO ₂	NO ₂	CO	PM 10	PM 2,5	C ₆ H ₆	Pb	As	Cd	Ni	B(a)P	O ³
Strefa wielkopolska	A	A	A	C	C	A	A	A	A	A	C	A

Źródło: WIOS Poznań, 2016

W związku z zanotowanymi przekroczeniami dla całej strefy wielkopolskiej Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął uchwałę XXXIX/769/13 z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej” ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego z dnia 23.12.2013 r. poz. 7401 wraz z załącznikiem nr 1. Integralną częścią Programu ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej stanowi Plan działań krótkoterminowych. Na terenie Gminy Kleszczewo nie zlokalizowano punktów pomiarowych jakości powietrza.

Badania jakości powietrza prowadzono również ze względu na klasyfikację w oparciu o kryteria określone dla ochrony roślin. W wyniku oceny za rok 2015 przeprowadzonej dla ozonu, dwutlenku siarki i tlenków azotu strefę wielkopolską zaliczono do klasy A, co oznacza, że nie notowano przekroczeń.

Należy podkreślić, że indywidualne źródła ogrzewania budynków stanowią główne źródło „niskiej emisji”. Niska emisja to zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego szkodliwe dla zdrowia i środowiska substancjami powstałymi w wyniku procesów spalania paliw i innych procesów związanych z bytowaniem człowieka, m.in.: zaopatrzeniem w energię cieplną budynków. Spaliny emitowane przez kominy o wysokości około 10 m (budynki mieszkalne), rozprzestrzeniają się w przyziemnych warstwach atmosfery. Niska wysokość emitorów w powiązaniu z częstą w okresie zimowym inwersją temperatury, sprzyja kumulacji zanieczyszczeń. Indywidualne gospodarstwa domowe nie posiadają urządzeń ochrony powietrza, wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania. Wprowadzanie do powietrza zanieczyszczeń z kotłowni budynków mieszkalnych przez osoby fizyczne nie podlega żadnym ograniczeniom prawnym, organizacyjnym i ekonomicznym.

Na uwagę zasługuje również fakt, że znaczna część wykorzystywanych źródeł ogrzewania i ciepłej wody użytkowej nie odpowiada wymaganym standardom w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska. Wiek kotłów centralnego ogrzewania determinuje ich sprawność użytkową. Wraz ze wzrostem okresu przez jaki eksploatowany jest kocioł, spada jego sprawność grzewcza, czyli należy zużyć więcej paliwa, aby ogrzać tą samą powierzchnię. Powoduje to wzrost kosztów ogrzewania oraz wydzielanie większej ilości CO₂ do atmosfery.

Według rozporządzenia z dnia 27.02.2015 r. w sprawie metodologii wyznaczania charakterystyki energetycznej budynku lub części budynku oraz świadectw charakterystyki energetycznej, średnia sprawność wytwarzania ciepła z węglowego kotła centralnego ogrzewania wyprodukowanego po 2000 r. wynosi około 82 %, dla kotła wyprodukowanego w latach 1980 – 2000 jest już 65 %, natomiast urządzenia wyprodukowane przed 1980 r. charakteryzują się sprawnością na poziomie 60 %.

Inną ważną przyczyną strat ciepła, przekładających się na zużycie paliw i energii, jest niska sprawność instalacji grzewczej. Wynika to przede wszystkim z niskiej sprawności źródła ciepła, czyli kotła, ale także ze złego stanu technicznego wewnętrznej instalacji centralnego ogrzewania. Zły stan techniczny instalacji centralnego ogrzewania wynika przede wszystkim z jej rozregulowania, braku lub niedokładnego zaizolowania rur oraz zwężeń w przepływie czynnika grzewczego w rurach i grzejnikach spowodowane

odkładaniem się osadów stałych. Wysokie zużycie energii cieplnej wynika również z braku możliwości łatwej regulacji i dostosowania zapotrzebowania ciepła do zmieniających się warunków pogodowych (automatyka kotła) i potrzeb cieplnych w poszczególnych pomieszczeniach (zawory termostatyczne).

Analizując możliwość efektywnego korzystania z obiektów budowlanych, w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska należy stwierdzić że na terenie obszaru proponowanego jako obszar zdegradowany występuje mała liczba mikroinstalacji OZE np. panele słoneczne, ogniwa fotowoltaiczne czy pompy ciepła.

Zgodnie z przeprowadzoną wizją terenową oraz wywiadem społecznym stwierdza się, że znaczna część obiektów budowlanych na terenie całej gminy cechuje się postępującą degradacją stanu technicznego oraz brakiem funkcjonowania rozwiązań technicznych, umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych.

W szczególności widoczne są niedostatki w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych. Jak wynika z zebranych danych na terenie wskazanego obszaru istnieje duża potrzeba realizacji przedsięwzięć termomodernizacyjnych budynków.

Powszechnie przyjmuje się, że termomodernizacja to działanie mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii cieplnej na potrzeby danego budynku. Działania składające się na ten proces dotyczą wszelkich usprawnień w zakresie wytwarzania, przesyłania, wykorzystania i zmniejszania zużycia energii.

Dodatkowym elementem ze sfery środowiskowej wpływającym na jakość życia mieszkańców Gminy Kleszczewo jest hałas. Najważniejsze źródło hałasu na terenie Gminy stanowią źródła komunikacyjne - trasy ruchu samochodowego. Jest to związane z występowaniem w obrębie opisywanego obszaru autostrady i drogi ekspresowej.

„Południowa część Gminy Kleszczewo, leży w III strefie oddziaływania Bazy Lotnictwa Taktycznego Poznań – Krzesiny. Obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań – Krzesiny został utworzony na mocy rozporządzenia nr 82/03 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2003 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań – Krzesiny. Rozporządzenie to zostało zmienione rozporządzeniem nr 40/07 z dnia 31 grudnia 2007 r. W związku z tym, że w dniu 15 listopada 2008 r. nastąpiła zmiana przepisu upoważniającego do wydania przepisów wykonawczych w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania i równocześnie ustawodawca nie przewidział żadnych przepisów przejściowych, wskazujących na utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych na podstawie art. 135 ustawy Prawo Ochrony Środowiska, rozporządzenie nr 40/07 utraciło moc obowiązującą”².

3.3.7. Przyrodnicze warunki lokalnej egzystencji

3.3.7.1. Wskaźnik – szacunkowy udział nieruchomości obsługiwanych przez zbiorniki wybieralne (szamba) w stosunku do ogółu nieruchomości

Problemem w sferze środowiskowej dla mieszkańców Gminy Kleszczewo jest także brak możliwości podłączenia do zbiorczej kanalizacji sanitarnej części nieruchomości.

² Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kleszczewo, 2013

Mieszkańcy Gminy Kleszczewo niepodłączeni do zbiorczej sieci kanalizacyjnej, w większości korzystają ze zbiorników bezodpływowych. Może to stanowić potencjalny problem środowiskowy z uwagi na ograniczoną kontrolę postępowania ze zgromadzonymi nieczystościami ciekłymi, jak również biorąc pod uwagę zróżnicowany stan techniczny zbiorników bezodpływowych. Wobec tego przeanalizowano, jaka część mieszkańców korzysta z gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych.

W tabeli przedstawiono wyniki analizy. Przedstawiono szacunkowy udział nieruchomości obsługiwanych przez szamba na terenie poszczególnych sołectwa, natomiast obszary, dla których wartość wskaźnika jest mniej korzystna od wartości dla Gminy oznaczono tłem pomarańczowym. Za wartość graniczną przyjęto 30 %, co wynika z faktu, że zgodnie z ewidencją gminną z systemu kanalizacyjnego korzysta około 70 % mieszkańców, a ilość przydomowych oczyszczalni ścieków jest niewielka.

Tabela 17. Udział (%) nieruchomości obsługiwanych przez zbiorniki wybieralne (szamba) w stosunku do ogółu nieruchomości

Lp.	Sołectwo	Udział (%) nieruchomości obsługiwanych przez zbiorniki wybieralne (szamba) w stosunku do ogółu nieruchomości danego obszaru
1	Bylin	100
2	Gowarzewo	100
3	Kleszczewo	15 (należy przy tym stwierdzić, że jest to wartość przybliżona i ogólna, na terenie Kleszczewa, jest to około 10 %, a dla miejscowości Bugaj i Lipowiec to 100 %)
4	Komorniki	100
5	Krerowo	0
6	Krzyżownicy	0
7	Markowice	0
8	Nagradowice	0
9	Poklatki	10
10	Szewce	100
11	Śródka	0
12	Tanibórz	100
13	Tulce	20
14	Zimin	0
Srednia wartość dla Gminy Kleszczewo		30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Kleszczewo

Biorąc pod uwagę zebrane dane należy stwierdzić, że w Gminie Kleszczewo niezbędne są działania zmierzające do właściwego zagospodarowania nieczystości ciekłych. Powinny one iść w kierunku rozbudowy zbiorczej sieci kanalizacyjnej lub wyposażenia nieruchomości w zabudowie rozproszonej w przydomowe oczyszczalnie ścieków gwarantujące szczelność zbiorników i spełnianie norm środowiskowych. Nadal duża część mieszkańców ma gorsze warunki egzystencji spowodowane problemem zagospodarowania ścieków.

3.3.8. Podsumowanie analizy wskaźnikowej

Na bazie przeprowadzonej w poprzednim rozdziale analizy wskaźnikowej, przeprowadzono podsumowanie zebranych wyników. W diagnozie przedstawiono stan rozwoju Gminy Kleszczewo w poszczególnych sferach.

SFERA SPOŁECZNA

W zakresie zaawansowania procesu starzenia się ludności analizie poddano udział (%) ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze.

W ramach badania problemów rynku pracy przeanalizowano udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

W ramach analizy samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych analizie poddano:

- liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru,
- udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku

Biorąc pod uwagę dane dotyczące bezpieczeństwa i porządku uwzględniono ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru.

SFERA GOSPODARCZA

W celu przedstawienia warunków działalności gospodarczej wzięto pod uwagę:

- liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

SFERA ŚRODOWISKOWA

- W zakresie środowiskowych warunków lokalnej egzystencji analizę w podziale na sołectwa przeprowadzono uwzględniając odsetek osób korzystających ze zbiorników bezodpływowych (szamb). Przedstawiono także jednak ogół uwarunkowań, które mają wpływ na jakość życia mieszkańców całej Gminy Kleszczewo biorąc pod uwagę czynniki środowiskowe.

W tabeli przedstawiono podsumowanie analizy wskaźnikowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo. Kolorem pomarańczowym oznaczono wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla wszystkich wydzielonych jednostek przestrzennych, co wskazuje na występowanie stanu kryzysowego.

Tabela 18. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo – sfera społeczna

Lp.	Sołectwo	SFERA SPOŁECZNA				
		Udział (%) ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze	Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru	Udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru
1	Bylin	11,5	2,0	8,7	16,7	141,0
2	Gowarzewo	6,6	1,1	2,5	6,4	70,4
3	Kleszczewo	11,8	2,2	15,8	5,5	162,8
4	Komorniki	12,8	5,2	7,8	16,0	57,0
5	Krerowo	14,7	2,7	28,9	1,4	46,3
6	Krzyżowniki	13,3	1,3	4,3	25,5	244,6
7	Markowice	13,5	1,8	26,4	31,3	12,2
8	Nagradowice	13,3	1,7	16,0	13,5	208,3
9	Poklatki	10,8	0,0	12,7	16,0	64,5
10	Szewce	12,7	2,0	4,3	5,0	12,7
11	Śródka	13,7	1,1	14,0	30,9	44,4
12	Tanibórz	10,0	0,0	3,8	0,0	55,6
13	Tulce	9,7	1,4	5,2	7,1	101,0
14	Zimin	14,1	2,1	19,6	20,3	16,0
Średnia wartość dla Gminy Kleszczewo		10,4	1,6	8,7	9,8	94,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych danych

Tabela 19. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo – sfera gospodarcza i strefa środowiskowa

Lp.	Sołectwo	SFERA GOSPODARCZA	SFERA ŚRODOWISKOWA
		Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Udział (%) nieruchomości obsługiwanych przez zbiorniki wybieralne (szamba) w stosunku do ogółu nieruchomości danego obszaru
1	Bylin	9,8	100
2	Gowarzewo	17,3	100
3	Kleszczewo	8,2	15 (należy przy tym stwierdzić, że jest to wartość przybliżona i ogólna, na terenie Kleszczewa, jest to około 10 %, a dla miejscowości Bugaj i Lipowiec to 100 %)
4	Komorniki	9,1	100
5	Krerowo	8,7	0
6	Krzyżowniki	8,4	0
7	Markowice	7,9	0
8	Nagradowice	10,5	0
9	Poklatki	9,5	10
10	Szewce	4,1	100
11	Śródka	9,2	0
12	Tanibórz	20,0	100
13	Tulce	17,1	20
14	Zimin	6,8	0
Średnia wartość dla Gminy Kleszczewo		13,7	30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych danych

3.3.9. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

W celu opracowania charakterystyki wszystkich sołectw położonych na terenie Gminy Kleszczewo zebrano dane dotyczące w szczególności sytuacji społecznej mieszkańców opisywanego obszaru. Analizie poddano kwestie związane z koncentracją negatywnych zjawisk, w szczególności zaawansowania starzenia się ludności, bezrobocia, problemów ekonomicznych ludności oraz zmniejszonego poziomu bezpieczeństwa.

Należy przypomnieć, że stan kryzysowy może zostać stwierdzony w przypadku koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub
- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub

- przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Zebrane dane zostały pozyskane z instytucji bezpośrednio zajmujących się poszczególnymi kwestiami społecznymi: m.in. Urzędu Gminy w Kleszczewie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie, Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu i Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu. Uwzględniono również dane GUS, w tym dane z Powszechnego Spisu Rolnego.

Procedura wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Kleszczewo została przeprowadzona w następujący sposób:

- 1) Dokonano analizy wskaźnikowej wszystkim sołectw, uwzględniając zweryfikowane, mierzalne i porównywalne dane. Spośród 7 zastosowanych wskaźników, 5 dotyczy sfery społecznej, 1 odnosi się do sfery środowiskowej, 1 do sfery gospodarczej.
- 2) Za obszary zdegradowane uznano te sołectwa, na terenie których dokonana diagnoza wykazała wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla Gminy Kleszczewo dla co najmniej 3 wskaźników ze sfery społecznej, a dodatkowo wartość co najmniej jednego wskaźnika ze sfery gospodarczej lub środowiskowej przyjmuje wartość mniej korzystną niż średnia wartość dla Gminy Kleszczewo.

Wobec zebranych informacji proponuje się wyznaczenie 10 podobszarów zdegradowanych, przy czym każdy obszar stanowi całą miejscowość w granicach wyznaczonych na mapie. Dla wskazanych sołectwa zdiagnozowano nasilone problemy o charakterze społecznym oraz gospodarczym lub środowiskowym. Szczegółowa mapa pozwalająca na ustalenie dokładnego przebiegu granic obszaru zdegradowanego stanowi załącznik do niniejszego opracowania. Wyznaczonymi podobszarami zdegradowanymi są:

- Podobszar zdegradowany – sołectwo Bylin;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Kleszczewo;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Komorniki;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Krerowo;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Krzyżowniki;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Markowice;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Nagradowice;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Poklatki;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Śródka;
- Podobszar zdegradowany – sołectwo Zimin.

Obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego część jeśli łącznie nie przekracza 20% powierzchni gminy oraz 30% jej ludności.

Łączna ilość mieszkańców wydzielonych sołectw zaliczonych do obszaru zdegradowanego wynosi 2 877 osób. Liczba ludności całej Gminy Kleszczewo wynosi

7 387 osób. Powierzchnia Gminy Kleszczewo wynosi 7 446 ha, a powierzchnia proponowanego obszaru zdegradowanego przekracza 20 % jej powierzchni (5 187 ha). Oznacza to, że powierzchnia wyznaczonego obszaru zdegradowanego oraz ilość osób zamieszkujących obszar zdegradowany są większe niż powierzchnia i ilość osób jakie można włączyć do obszaru rewitalizacji. W związku z powyższym zaszła konieczność wydzielenia z obszaru zdegradowanego (podzielonego na podobszary zdegradowane), tych części w których stan kryzysowy jest najbardziej dotkliwy.

Procedura wyznaczenia obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo została przeprowadzona w następujący sposób:

1) Powtórnie przeanalizowano wyniki analizy wskaźnikowej wszystkich sołectwa, biorąc pod uwagę sferę społeczną, jako priorytetową przy prowadzeniu działań z zakresu rewitalizacji. Wśród wyznaczonych podobszarów zdegradowanych do obszaru rewitalizacji włączono:

- w pierwszym etapie - Podobszar zdegradowany nr 7 – miejscowość Nagradowice – ze względu na występowanie 5 wskaźników prezentujących wartość mniej korzystną niż średnia wartość dla gminy,
- w drugim etapie - dokonano analizy dokumentów strategicznych Gminy Kleszczewo – planów odnowy miejscowości. Oparto się również na wizji rozwoju poszczególnych miejscowości wynikających z rozmów z przedstawicielami Urzędu Gminy. W wizji rozwoju Władz Gminy i biorąc pod uwagę wyniki analizy uznano, że rewitalizacja powinna być prowadzona także w sołectwie Komorniki. Jednocześnie należy podkreślić, że taki wybór nie wynika wprost z analizy wskaźnikowej, ponieważ jej wyniki są przybliżone w przypadku kilku miejscowości.

Uzasadnienie włączenia sołectwa Komorniki do obszaru rewitalizacji:

Zgodnie z zapisami „Praktycznego komentarza do ustawy o rewitalizacji” wydanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa określenie, która część obszaru zdegradowanego stanowić będzie obszar rewitalizacji następuje w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich, jest stwierdzenie, że na obszarze tym koncentracja negatywnych zjawisk jest szczególna. Drugą z przesłanek jest uznanie, że obszar ten ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. To bardzo szeroka przesłanka, która pozwala gminie na zachowanie marginesu uznaniowości we wskazaniu, która część obszaru zdegradowanego poddana ma zostać rewitalizacji. Znaczenie dla rozwoju gminy oceniać można na różne sposoby, przede wszystkim istotność danego obszaru powinna jednak wynikać z gminnych dokumentów strategicznych, być w nich wskazana jako obszar szczególnej troski władz publicznych, obszar na którym skupiać się będzie życie społeczno – gospodarcze w gminie.

Za taki obszar uznano miejscowość Komorniki w związku z potencjałem rozwojowym jaki posiada ten obszar. Plan Odnowy Miejscowości Komorniki będący Załącznikiem do Uchwały Nr XXI/159/2008 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 3 lipca 2008 r. przedstawił słabe strony tej miejscowości, tj.:

- „brak sieci kanalizacji sanitarnej”,
- „niedostateczne zaplecze obiektów kulturalnych”,
- „brak rozwiniętej bazy rekreacyjno – sportowej”,
- „brak ścieżek rowerowych”,
- „brak ogólnodostępnego placu zabaw dla dzieci”,
- „niski poziom przedsiębiorczości”,
- „niedostateczna jakość chodników oraz dróg”,

- „*niedostateczna ilość punktów handlowych i usługowych*”.

Wizja rozwoju wsi wskazuje, że powinna ona wyróżniać się dbałością o estetykę, środowisko naturalne i pielęgnowanie dorobku kulturowego. Wskazano, że ważna jest ciągła integracja mieszkańców i podtrzymywanie tradycji lokalnych. Celem rozwoju społeczności lokalnej konieczna jest budowa boisk sportowych, placu zabaw, sfer rekreacji i szersza działalność świetlicy wiejskiej. Niezbędne jest również wzmocnienie połączenia komunikacyjnego z Poznaniem.

W sferze technicznej wskazano na konieczność osiągnięcia pełnego skanalizowania wsi, wyremontowanie zabytków i dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

- 2) Dodatkowo należy podkreślić, że do podobszarów zdegradowanych, należy powierzchnia całkowita danego sołectwa. Natomiast w przypadku podobszarów rewitalizacji, uwzględnia się wyłącznie faktyczną powierzchnię, dla której planowane są działania z zakresu rewitalizacji (tereny zamieszkałe i tereny użyteczności publicznej).

Wyznaczonymi podobszarami rewitalizacji są:

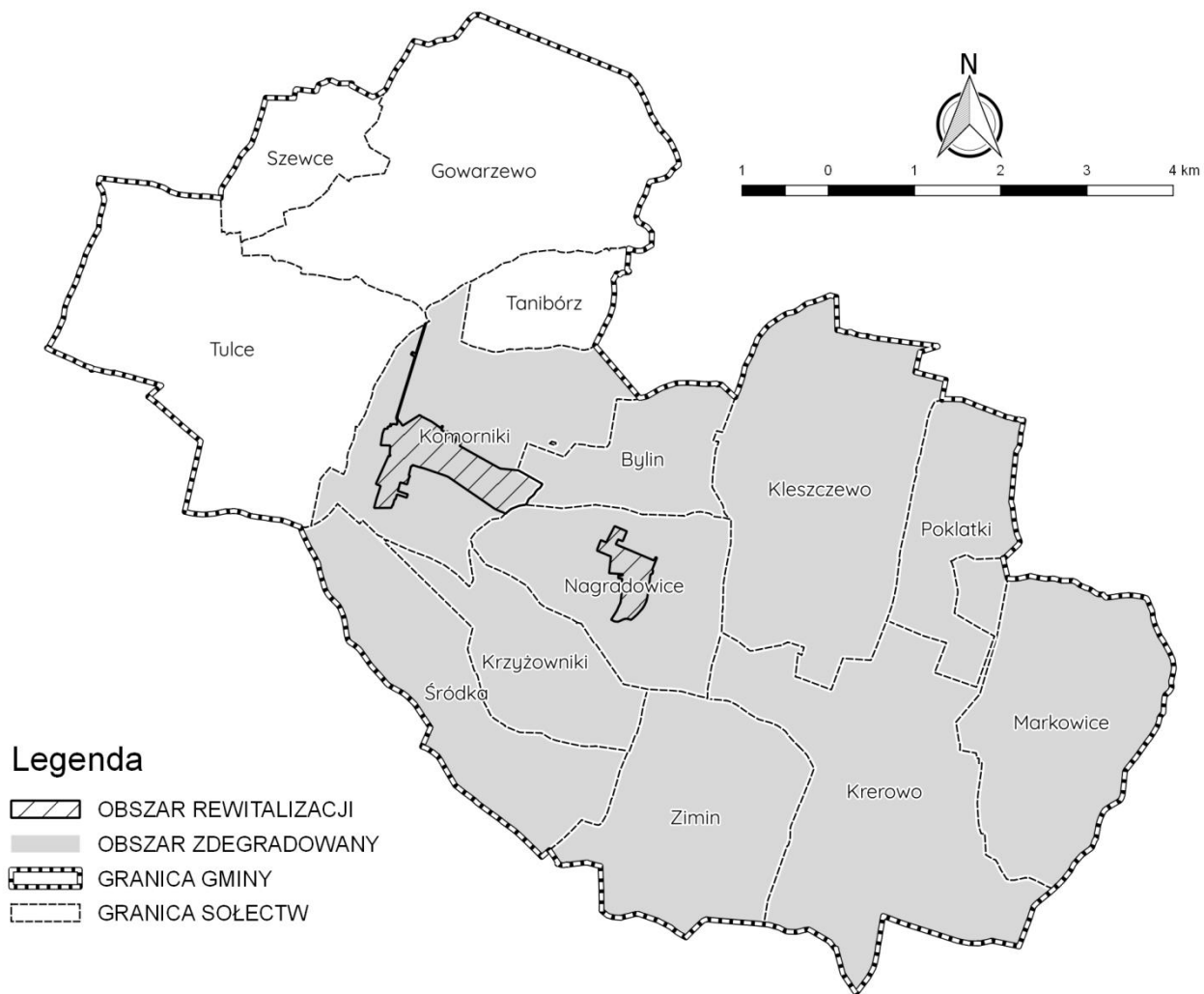
- Podobszar rewitalizacji – sołectwo Komorniki;
- Podobszar rewitalizacji – sołectwo Nagradowice.

Kierując się zasadą, że obszar rewitalizacji może obejmować nie więcej niż 20% powierzchni Gminy Kleszczewo i dotyczyć nie więcej 30 % ludności, stwierdza się, że wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje mniej niż 20,0 % powierzchni całkowitej Gminy Kleszczewo i obejmuje 9,6 % jej mieszkańców. Spełnia więc wymagane kryteria.

Podsumowując należy stwierdzić, że wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo zostało oparte o:

- szczegółową analizę negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa i obniżonego poziomu bezpieczeństwa opartą o dane m.in. Urzędu Gminy w Kleszczewie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczewie, Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu, Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu oraz innych zainteresowanych instytucji,
- wnioski i ustalenia wynikające z rozmów z osobami zaangażowanymi w opracowanie diagnozy ze strony Urzędu Gminy w Kleszczewie,
- analizę dokumentów strategicznych Gminy Kleszczewo i wizji rozwoju Władz Gminy,
- analizy zjawisk gospodarczych i środowiskowych w oparciu o pozyskane dane,
- danych własnych, danych podmiotów działających na terenie Gminy Kleszczewo oraz informacji zawartych w dokumentach strategicznych Gminy Kleszczewo,
- wyników prowadzonych konsultacji społecznych.

Biorąc pod uwagę zebrane dane i informacje uznaje się za zasadne wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w zaproponowanej formie.

Legenda

- OBSZAR REWITALIZACJI
- OBSZAR ZDEGRADOWANY
- GRANICA GMINY
- GRANICA SOŁECTW

Ryc. 6. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Gminy Kleszczewo

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych

IV. OPIS POWIĄZAŃ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY KLESZCZEWO

4.1. POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY KLESZCZEWO

Gmina Kleszczewo nie posiada aktualnej strategii rozwoju gminy.

4.2. POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY KLESZCZEWO NA LATA 2016-2021

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem, którego celem jest integracja osób, rodzin przejawiających problemy, dążenie do zmiany negatywnych sytuacji występujących w lokalnym społeczeństwie. W strategii określono misję, która brzmi: „Gmina Kleszczewo samorządem wspomagającym rozwój społeczny i aktywność obywatelską, dbającym o zdrowie i bezpieczeństwo kleszczewian”. Uszczegółowieniem misji, są cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne. Wyznaczono 3 główne cele strategiczne, które wpisują się w założenia niniejszego programu rewitalizacji. Poniżej przedstawiono cele strategiczne i operacyjne, które są powiązane z celami i kierunkami działań określonymi w programie rewitalizacji ukierunkowanymi na wyjście ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji:

- I Cel strategiczny: Integracja systemu wsparcia społecznego:
  - 1. Cel operacyjny: Profesjonalizacja pomocy społecznej,
  - 2. Cel operacyjny: Kooperacja instytucji gminnych na rzecz społeczności kleszczewskiej,
  - 3. Cel operacyjny: Rozwój programów dla grup społecznych,
- Kierunki działań do celu strategicznego I:
  - 2. Praca socjalna
  - 3. Usługi specjalistyczne dla rodzin w kryzysie
  - 4. Profilaktyka zdarzeń trudnych – asystent rodziny
  - 5. Przedsięwzięcia dla grup społecznych: niepełnosprawni, seniorzy, rodzina, chorzy.
- II Cel strategiczny: Wspomaganie rozwoju ruchu obywatelskiego
  - 1. Cel operacyjny: Koordynowanie współpracy powstałych organizacji non-profit dla dobra społeczności kleszczewskiej
- Kierunki działań do celu strategicznego II:
  - 1. Konkursy gminy dla organizacji pozarządowych
  - 2. Spotkanie wszystkich organizacji (ustalenie zadań, nie wchodzenie w powielanie działań)
  - 3. Animowanie środowiska poprzez świetlice środowiskowe wyzwalające aktywność społeczną

Powyżej wymienione cele i kierunki działań znajdują swoje odzwierciedlenie w danych przedsięwzięciach i projektach rewitalizacyjnych. Cele strategiczny 1 GPR jest ściśle powiązany z celami SRPS wymienionymi powyżej. Określone w nich działania są

ukierunkowane na aktywną reintegrację zawodową osób bezrobotnych co prowadzi do ograniczenia tego problemu w Gminie. Spójne założenia dotyczą również włączenia społecznego osób będących w trudnej sytuacji życiowej, korzystających ze świadczeń ośrodka pomocy społecznej.

4.3. POWIĄZANIA ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLESZCZEWO

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo jest dokumentem koordynacyjnym, określającym politykę w zakresie gospodarki przestrzennej oraz określającym działania na rzecz rozwoju zagospodarowania. Polityka przestrzenna określona w Studium stanowi wytyczne koordynacyjne dla prowadzenia dalszych prac, w szczególności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla obszarów nie posiadających opracowanego planu miejscowego.

Obszar rewitalizacji Gminy Kleszczewo tworzą dwa sołectwa: Komorniki i Nagradowice. Główne kierunki zagospodarowania danych obszarów to funkcja mieszkaniowa jednorodzinna, a także aktywizacji gospodarczej. Zakładane w programie przedsięwzięcia nie zmieniają podstawowych funkcji obszarów określonych w Studium.

Realizacja danych przedsięwzięć i projektów ujętych w GPR jest ściśle powiązana i spójna z kierunkami rozwoju funkcjonalno-przestrzennego określonymi w Studium. Można zatem stwierdzić, że wdrożenie działań rewitalizacyjnych wpisuje się w politykę przestrzenną Gminy Kleszczewo.

V. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI, CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ

5.1. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI

Wizja stanu obszaru rewitalizacji odpowiada na pytania dotyczące stanu docelowego, do którego dąży się w wyniku działań rewitalizacyjnych:

- Co chcemy osiągnąć?
- Do jakiego stanu rozwoju obszarów zdegradowanych dążymy?

Wizja przedstawia stan docelowy obszaru rewitalizacji objętego GPR. Stanowi również motywację do działania dla wszystkich interesariuszy rewitalizacji dla jak najbardziej efektywnego wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo. Wizja została ujęta w następujący sposób:

Obszar rewitalizacji Gminy Kleszczewo w 2022 r. po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych będzie miejscem:

- aktywnego włączenia społecznego osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym*
- atrakcyjnym i bezpiecznym do życia i zamieszkania dla mieszkańców obszaru rewitalizacji*
- o wysokiej jakości strukturze funkcjonalno-przestrzennej, poprawiającej warunki życia mieszkańców i wspierającej proces pozytywnych zmian w sferze społecznej*

Obszar rewitalizacji Gminy Kleszczewo po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych to miejsce wykorzystujące lokalny potencjał do wyjścia ze zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej. Wyeliminowano lub znacznie ograniczono skalę występujących negatywnych zjawisk, w postaci bezrobocia, niskiego poziomu samowystarczalności ekonomicznej ludności, czy zwiększono poziom bezpieczeństwa publicznego. Mieszkańcy Nagradowic i Komornik aktywnie uczestniczą w życiu społecznym, są przedsiębiorczy co przejawia się osiąganiem wyższych dochodów, zmniejszeniem skali bezrobocia i wzrostem liczby nowych podmiotów gospodarczych. Ograniczono tzw. niską emisję i liczbę nieruchomości budowlanych zbierających ścieki sanitarne w zbiornikach wybieralnych (szambach) poprzez promocję rozwiązań technicznych przyjaznych środowisku. W zakresie działań infrastrukturalnych gruntownie zmodernizowano zabudowę na cele ożywienia społeczno-gospodarczego danych obszarów.

Działania infrastrukturalne są komplementarne z działaniami w sferze społecznej (działaniami miękkimi) i wspierają przedsięwzięcia i projekty społeczne. Wysokiej jakości infrastruktura pomaga w efektywnej realizacji zmian na gruncie społecznym. Rewitalizacja jest procesem kompleksowym integrującym działania w różnych wymiarach, dlatego konieczne jest przedsięwzięcie projektów o charakterze społecznym, ale również przestrzenno-funkcjonalnym, gospodarczym, środowiskowym i technicznym, które realizowane wspólnie prowadzą do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji.

5.2. CELE REWITALIZACJI ORAZ ODPOWIADAJĄCE IM KIERUNKI DZIAŁAŃ SŁUŻĄCYCH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIU NEGATYWNYCH ZJAWISK

Działania rewitalizacyjne dla Gminy Kleszczewo będą prowadzone w oparciu o wyznaczone cele rewitalizacji dopasowane do lokalnych uwarunkowań i potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wszystkie cele wynikają z przeprowadzonej diagnozy i są ukierunkowane przede wszystkim na eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk. Cele rewitalizacji są również zgodne z założeniami powiązanych

dokumentów strategicznych i planistycznych gminy, a także są pochodną wizji obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji. Nadrzędnym celem rewitalizacji jest wyjście z sytuacji kryzysowej obszaru rewitalizacji Gminy Kleszczewo. Uszczegółowieniem celu głównego są dwa cele strategiczne i odpowiadające im kierunki działań.

W poniższym schemacie przedstawiono ogólne zestawienie celów strategicznych i kierunków działań rewitalizacyjnych zawartych w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo.

Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych
Kierunki działań	
<p>1.1 Aktywne włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>1.2 Aktywizacja zawodowa mieszkańców</p> <p>1.3 Aktywizacja osób starszych</p>	2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej

W odniesieniu do: przeprowadzonej diagnozy obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, wizji obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji, a także po przeanalizowaniu możliwości rozwojowych Gminy Kleszczewo wyznaczono dwa cele strategiczne.

Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji odnosi się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom ze sfery społecznej poprzez kompleksowe działania aktywizujące i integrujące lokalną społeczność. Interwencją wynikającą z danego celu będą objęci mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w szczególności zagrożeni wykluczeniem społecznym bądź wykluczeni społecznie. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że na obszarze rewitalizacji wykazano wysoką stopę bezrobocia, niską samowystarczalność ekonomiczną ludności, a także wysoki odsetek interwencji policji. Osiągnięcie danego celu pozwoli na eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.

Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych odnosi się do działań wspierających realizację zadań związanych z Celem 1. Utworzenie odpowiedniej infrastruktury jest istotnym wsparciem w efektywnym wdrażaniu działań miękkich skierowanych na rozwiązanie problemów społecznych. Trwałość interwencji zależy od kompleksowości podjętych działań. Dlatego istotna jest stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia szeroko rozumianej interwencji społecznej.

VI. PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne są pochodną wyznaczonych celów rewitalizacji i kierunków działań. Program rewitalizacji powinien zawierać wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych, a także ogólny opis innych uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Perspektywę czasową Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo określono na lata 2017-2022.

Zgodnie z założeniami „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego” program rewitalizacji zawiera wykaz dopełniających się wzajemnie głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego tzn. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej, a także zbiorczy opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, czyli takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu.

W niniejszym rozdziale przedstawiono opis głównych projektów rewitalizacyjnych oraz charakterystykę uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

6.1. GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Wykaz projektów głównych ukierunkowanych na osiągnięcie celów rewitalizacji prezentuje się następująco:

1. Animacja lokalna – pobudzenie aktywności i zwiększenie poziomu integracji lokalnej społeczności
2. Trening kompetencji społecznych – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu
3. Bezpłatne poradnictwo prawne – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu
4. Modernizacja świetlicy wiejskiej w Komornikach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Komornik
5. Budowa świetlicy wiejskiej w Nagradowicach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Nagradowic
6. Ożywienie społeczne obszaru rewitalizacji poprzez rekultywację stawu w Komornikach i zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia
7. Rewitalizacja parku w Komornikach na rzecz aktywizacji społecznej

Poniżej został przedstawiony szczegółowy opis zaplanowanych działań rewitalizacyjnych w postaci kart projektów. Zawarto w nich informację dotyczące powiązań z celami i kierunkami działań, zakres realizowanych zadań, a także prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia. Wskazano również lokalizację danego projektu, okres realizacji, szacunkową wartość i potencjalne źródła finansowania.

KARTA PROJEKTU NR 1	
Nazwa projektu	Animacja lokalna - przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	<p>Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>1.1 Aktywne włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>1.2 Aktywizacja zawodowa mieszkańców</p> <p>1.3 Aktywizacja osób starszych</p>
Podmiot/y realizujące	GOPS, Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Komorniki, Nagradowice
Zakres realizowanych zadań	<p>Projekt zakłada przeprowadzenie działań animacyjno-edukacyjnych z zakresu reintegracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie. Projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy społeczne za pomocą wybranych wskaźników rozwoju. Wskazują one na wysoką koncentrację takich problemów jak bezrobocie, czy zależność od pomocy GOPS. Świadczy to o konieczności przeciwdziałania wykazanym negatywnym zjawiskom. W ramach projektu przewiduje się następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zatrudnienie dwóch animatorów społeczności lokalnej (po jednym dla każdego z sołectw z obszaru rewitalizacji), – przeprowadzenie warsztatów aktywizacji społecznej, – organizacja imprez, spotkań, wydarzeń mających na celu integrację lokalnej społeczności <p>Animatorzy będą odpowiedzialni za przygotowanie i realizację warsztatów, a także pozostałych działań animacyjno-edukacyjnych.</p> <p>Miejsce prowadzonych zajęć będzie zależać od programu warsztatów ustalonych przez animatorów.</p>
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	200 000
Okres realizacji projektu	2017-2022
Prognozowane rezultaty	<p>Projekt zakłada przeciwdziałanie zbadanym negatywnym zjawiskom w postaci braku samowystarczalności ekonomicznej ludności i bezrobocia. Działania będą również skierowane do osób starszych, których wysoki udział zbadano w obszarze rewitalizacji. Reintegracja społeczna mieszkańców wpływa również na ograniczenie liczby wykroczeń, przestępstw, które wydatnie zmniejszą liczbę interwencji. Projekt zapobiega pogłębianiu się problemów na obszarze rewitalizacji i prowadzi do jego rozwoju. Osoby korzystające z pomocy społecznej w dużej części są również bezrobotne, dlatego projekt przyczynia się do ograniczenia problemu bezrobocia. Działanie to wspomaga zintegrować społeczność obszaru rewitalizacji i przeciwdziałać zachowaniom patologicznym, które skutkują wysoką liczbą interwencji służb porządkowych na terenie tych miejscowości.</p> <p>Zadania zawarte w projekcie będą odbywać się w odpowiednio przystosowanych do tego miejscach, które są przedmiotem innych projektów głównych, czyli w świetlicach wiejskich w Nagradowicach i Komornikach, a także w rewitalizowanych przestrzeniach publicznych w Komornikach.</p>
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu:

	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 os. <p>Wskaźnik/i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 2	
Nazwa projektu	Trening umiejętności i kompetencji społecznych – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	<p>Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>1.1 Aktywne włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>1.2 Aktywizacja zawodowa mieszkańców</p> <p>1.3 Aktywizacja osób starszych</p>
Podmiot/y realizujące	GOPS, Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Komorniki, Nagradowice
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada przeprowadzenie cyklicznych spotkań, warsztatów, zajęć z ekspertami zewnętrznymi we współpracy z GOPS, którzy będą prowadzić trening kompetencji i umiejętności społecznych. Działania będą prowadzone na obszarze rewitalizacji w Komornikach i Nagradowicach w świetlicach wiejskich.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	200 000
Okres realizacji projektu	2017-2022
Prognozowane rezultaty	<p>Projekt jest ukierunkowany na zmniejszenie skali lub wyeliminowanie zbadanych problemów społecznych w postaci zależności od pomocy społecznej, czy bezrobocia obszarze rewitalizacji. Przeprowadzenie zamierzonych działań pozwoli na wzrost jakości kapitału społecznego na obszarze rewitalizacji i przyczyni się do aktywizacji i integracji osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie.</p> <p>Projekt jest również ściśle powiązany z realizacją projektów głównych związanych z termomodernizacją świetlicy w Komornikach i budową świetlicy w Nagradowicach, które będą miejscem realizacji zadań w projekcie. Odpowiednio przystosowana infrastruktura bezpośrednio wpływa na efektywność prowadzonej interwencji.</p>
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	<p>Wskaźnik/i produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 os. <p>Wskaźnik/i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 3	
Nazwa projektu	Bezpłatne poradnictwo prawne – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji 1.1 Aktywne włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2 Aktywizacja zawodowa mieszkańców
Podmiot/y realizujące	GOPS, Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Komorniki, Nagradowice
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada nieodpłatną pomoc prawną dla osób w trudnej sytuacji życiowej, których nie stać na płatną pomoc prawną. Pomoc jest skierowana do mieszkańców Komornik i Nagradowic.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	50 000
Okres realizacji projektu	2017-2022
Prognozowane rezultaty	Projekt ma na celu pomoc prawną dla osób, rodzin, które nie mają środków na skorzystanie z płatnej pomocy prawnej. Pomoc jest skierowana przede wszystkim do osób, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i są zagrożone lub wykluczone społecznie. Dane działanie jest ściśle powiązane z realizacją projektów głównego 4 i 5. Świetlice wiejskie w Komornikach i Nagradowicach mogą posłużyć jako miejsce realizacji bezpłatnego poradnictwa prawnego. Pomiędzy opisanymi projektami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 os. Wskaźnik/i rezultatu: – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 4	
Nazwa projektu	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Komornikach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Komornik
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	świetlica wiejska w Komornikach
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje remont i modernizację świetlicy wiejskiej w Komornikach w celu poprawienia funkcjonalności obiektu (malowanie pomieszczeń wewnątrz budynku, wymiana instalacji, tynkowanie, budowa ścian działowych, posadzki, izolacje,

	wymiana c.o.) oraz utwardzenie terenu i posadzenie zieleni. Stworzenie miejsca spotkań mieszkańców, sprzyjającego rekreacji, integracji i aktywizacji
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	1 200 000
Okres realizacji projektu	2017-2020
Prognozowane rezultaty	Modernizacja świetlicy wiejskiej i zagospodarowanie jej najbliższego otoczenia jest kluczowym projektem umożliwiającym efektywną realizację działań społecznych ujętych w projektach nr 1 i 2 na obszarze danej miejscowości, ponieważ nie ma obecnie możliwości prowadzenia działań służących przeciwdziałaniu społecznemu ze względu na brak odpowiednio przystosowanego do tego obiektu w Komornikach będącego w zasobie Gminy Kleszczewo. Pomiędzy danymi projektami zachodzi efekt synergii. Obecnie w danej miejscowości nie ma miejsca spotkań mieszkańców dostosowanego do ich potrzeb. Poprawa stanu technicznego budynku, remont pomieszczeń i doposażenie w odpowiedni sprzęt pozwoli na realizację zadań służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Stanie się również miejscem spotkań i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, które wpłynie pozytywnie na podtrzymanie pozytywnych przemian społecznych.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury społecznej – 1 szt. Wskaźnik/i rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób korzystających z rewitalizowanych obszarów – 351 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 5	
Nazwa projektu	Budowa świetlicy wiejskiej w Nagradowicach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Nagradowic
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Nagradowice
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada budowę świetlicy wiejskiej w Nagradowicach. Budowa nowego obiektu jest konieczna, ponieważ Gmina Kleszczewo nie dysponuje obiektami, które mogłyby zostać przekształcone w świetlicę wiejską
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	800 000
Okres realizacji projektu	2017-2020
Prognozowane rezultaty	Budowa świetlicy wiejskiej jest kluczowym projektem umożliwiającym efektywną realizację działań społecznych ujętych w projektach nr 1 i 2 na obszarze danej miejscowości, ponieważ nie ma obecnie możliwości prowadzenia działań służących przeciwdziałaniu społecznemu ze względu na brak odpowiednio przystosowanego do tego obiektu w Nagradowicach będącego

	w zasobie Gminy Kleszczewo. Pomiędzy danymi projektami zachodzi efekt synergii. Obecnie w danej miejscowości nie ma miejsca spotkań mieszkańców dostosowanego do ich potrzeb. Dlatego budowa świetlicy wiejskiej pozwoli na realizację zadań służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Stanie się również miejscem spotkań i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, które wpłynie pozytywnie na podtrzymanie pozytywnych przemian społecznych.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej – 1 szt. Wskaźnik/i rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób korzystających z nowoutworzonej infrastruktury społecznej – 360 os.
Potencjalne źródło finansowania	PROW, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 6	
Nazwa projektu	Ożywienie społeczne obszaru rewitalizacji poprzez rekultywację stawu w Komornikach i zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Komorniki dz. nr 69
Zakres realizowanych zadań	Projekt dotyczy rekultywacji stawu w Komornikach, w tym z jego oczyszczeniem i zagospodarowaniem najbliższego otoczenia, w tym montaż małej architektury, oświetlenia, budowę miejsc parkingowych.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	200 000
Okres realizacji projektu	2018-2020
Prognozowane rezultaty	Dany projekt jest ściśle powiązany z potrzebami mieszkańców, którzy zgłosili takie działanie podczas konsultacji społecznych. Staw w Komornikach jest przykładem przestrzeni rekreacyjno-wypoczynkowej, która utraciła swoje dawne funkcje. Znajduje się on w centralnej części miejscowości i jego odpowiednie zagospodarowanie może przyczynić się do integracji lokalnej społeczności. Efektem projektu jest stworzenie przestrzeni publicznej, która będzie pozytywnie wpływać na realizację projektów rewitalizacyjnych nr 1 i 2. Działania przypisane do wymienionych projektów miękkich będą mogły być realizowane na rewitalizowanym obszarze. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: <ul style="list-style-type: none"> – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,2 ha Wskaźnik/i rezultatu:

	<ul style="list-style-type: none"> - Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 360 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+/PROW, środki własne Gminy Kleszczewo

KARTA PROJEKTU NR 7	
Nazwa projektu	Rewitalizacja parku w Komornikach na rzecz aktywizacji społecznej
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Komornikach, Gmina Kleszczewo
Lokalizacja	Komorniki dz. nr 14/1
Zakres realizowanych zadań	Projekt dotyczy kompleksowej modernizacji parku obejmującej: modernizację i utworzenie ciągów spacerowych, zagospodarowanie terenów zieleni, montaż małej architektury.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	800 000
Okres realizacji projektu	2018-2022
Prognozowane rezultaty	Dany projekt jest ściśle powiązany z potrzebami mieszkańców, którzy zgłosili takie działanie podczas konsultacji społecznych. Park w Komornikach jest przykładem przestrzeni rekreacyjno-wypoczynkowej, która zatraciła swoje dawne funkcje i znaczenie. Park znajduje się w ścisłym centrum miejscowości i może się stać atrakcyjną przestrzenią publiczną, która poszerzy ofertę rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców obszaru rewitalizacji i stanie się jednym z głównych miejsc spotkań i integracji społecznej, a także potencjalnym miejscem realizacji imprez lokalnych, czy wydarzeń kulturalnych. W danej przestrzeni będą mogły się odbywać zajęcia ujęte w projekcie głównym nr 1. Działania przypisane do projektu miękkiego będą mogły być realizowane na rewitalizowanym obszarze. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: <ul style="list-style-type: none"> - Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 7,5 ha Wskaźnik/i rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> - Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 350 os.
Potencjalne źródło finansowania	WRPO 2014+/PROW, środki własne Gminy Kleszczewo

6.2. POZOSTAŁE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

W ramach Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo prócz głównych projektów rewitalizacyjnych, zaplanowano także inne działania, które bezpośrednio nie przyczyniają się do eliminacji lub ograniczenia negatywnych zjawisk występujących na terenach rewitalizowanych, ale wspierają efektywną realizację projektów głównych poprzez wzmocnienie efektów wszystkich podjętych działań dążących do eliminacji stanu kryzysowego na obszarze rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono charakterystykę pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

1. **Rewitalizacja szansą na odnowę** - przedsięwzięcie zakłada przeprowadzenie działań promocyjno-edukacyjnych dla wszystkich interesariuszy rewitalizacji. Projekt ma na celu podniesienie świadomości społecznej, w szczególności mieszkańców obszaru rewitalizacji na temat prowadzonej rewitalizacji. Interwencja obejmuje działania promocyjne zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych, tak aby mieszkańcy aktywnie w nich uczestniczyli. Równocześnie byłyby prowadzone działania edukacyjne, które podniosłyby świadomość społeczną na temat rewitalizacji, a także zachęciły do aktywnego i efektywnego uczestnictwa mieszkańców we wdrażaniu programu, jego ocenie, a także ewentualnej aktualizacji. Przedsięwzięcie byłoby realizowane przez Gminę Kleszczewo, przez cały okres obowiązywania GPR. Dane działanie wydatnie wspomogłoby realizację planowanej interwencji w ramach procesu rewitalizacji dzięki uświadomieniu interesariuszy rewitalizacji ważnej o roli jaką pełnią w procesie rewitalizacji, a także o możliwości współdecydowania o przebiegu procesu rewitalizacji w Gminie Kleszczewo.

2. **Budowa kanalizacji sanitarnej oraz wodociągowej w Komornikach i Nagradowicach** – Przedsięwzięcie ma na celu podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez budowę oraz przebudowę sieci kanalizacyjnej wraz z przykanalikami, a także sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowościach Komorniki i Nagradowice, a tym samym zwiększenie liczby ludności wiejskiej korzystającej z ulepszonej infrastruktury wodno-ściekowej. Przedsięwzięcie to wynika z również z diagnozy, gdzie na obszarze Komornik wykazano brak zbiorczej sieci kanalizacyjnej, co wskazuje na potrzebę realizacji danej inwestycji. Rozbudowana sieć kanalizacji wydatnie wpłynie na polepszenie jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także wpłynie na jakość środowiska naturalnego poprzez ograniczenie liczby potencjalnie nieszczelnych zbiorników na nieczystości ciekłe. Przedsięwzięcie wspiera realizację pozostałych działań ukierunkowanych bezpośrednio na osiągnięcie celów rewitalizacji poprzez poprawę warunków bytowych mieszkańców Nagradowic, a przede wszystkim Komornik. Jest ono również ściśle powiązane z realizacją przedsięwzięcia 3.

3. **Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Nagradowicach** – Dane przedsięwzięcie jest ściśle powiązane z realizacją przedsięwzięcia 2. Razem wpływają na polepszenie warunków życia mieszkańców Gminy Kleszczewo, a przede wszystkim Nagradowic i Komornik.. Unowocześnienie istniejącej oczyszczalni ścieków wpłynie na jakość środowiska naturalnego, a przede wszystkim wód. Wysokiej jakości środowisko, i zbiorcza sieć kanalizacyjna są elementami, które wpływają pośrednio na efektywność prowadzonych działań rewitalizacyjnych i zwiększenia ich skuteczności. Polepszenie warunków bytowych mieszkańców obszaru wydatnie wpływa na wzmocnienie efektu pozytywnych przemian społecznych na innych polach interwencji, dlatego realizacja zarówno przedsięwzięć 2 i 3 prowadzi do powstania efektu synergii pomiędzy prowadzonymi działaniami rewitalizacyjnymi. Dane przedsięwzięcie

swym zakresem zadań obejmuje rozbiórkę i modernizację obiektów, budowę obiektów kubaturowych i technologicznych, budowę sieci: kanalizacyjnej, technologicznej, elektrycznej, wodociągowej, teletechnicznej oraz budowę dróg i placów.

4. **Modernizacja drogi gminnej w Komornikach** – przedsięwzięcie ma na celu modernizację drogi gminnej w Komornikach poprawiającej dostępność przestrzenną dla mieszkańców Komornik. Zabudowa wsi jest rozproszona i konieczna jest poprawa jakości lokalnych dróg. Opisywana droga przebiega przez centrum miejscowości i łączy najważniejsze obiekty i przestrzenie publiczne w miejscowości tj. świetlica wiejska (projekt główny nr 4), plac zabaw, czy obszar planowanego do rewitalizacji stawku (projekt główny nr 6). Jest to również ciąg komunikacyjny, z którego korzysta większość mieszkańców Komornik, co zostało również poruszone podczas konsultacji społecznych programu rewitalizacji. Realizacja danego przedsięwzięcia będzie wspierać realizację pozostałych projektów rewitalizacyjnych, przede wszystkim projektów głównych nr 4 i 6. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii.

5. **Montaż energooszczędnego oświetlenia ulicznego w Nagradowicach** – przedsięwzięcie dotyczy montażu energooszczędnego oświetlenia na terenie Nagradowic. Jest to brakujący element infrastruktury technicznej na w danym sołectwie. Dana inwestycja wynika również ze zdiagnozowanej dużej liczby interwencji służb porządkowych na danym obszarze i ma na celu poprawę poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Takie działanie sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców Nagradowic.

6. **Zagospodarowanie przestrzeni użyteczności publicznej poprzez budowę małej architektury wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia na obszarze rewitalizacji** – dane przedsięwzięcie dotyczy modernizacji przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji w Nagradowicach i Komornikach wraz z zagospodarowaniem najbliższego otoczenia. W ramach danego przedsięwzięcia są ujęte również drogi, ciągi pieszo-rowerowe, których modernizacja i budowa może przyczynić się do poprawy dostępności przestrzeni publicznych, które są miejscem spotkań i integracji społecznej mieszkańców Nagradowic i Komornik. Realizacja danego zadania może przyczynić się do skutecznego wdrażania pozostałych projektów rewitalizacyjnych, w szczególności miękkih, które są nastawione na reintegrację społeczno-zawodową i integrację lokalnej społeczności. Dane działanie wspiera również poprawę dostępności do przestrzeni publicznych i infrastruktury społecznej ujętej w projektach głównych. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii.

7. **Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Nagradowicach** – dane przedsięwzięcie dotyczy przeprowadzenia kompleksowej modernizacji zespołu dworsko-parkowego w Nagradowicach. Dworek może zostać przeznaczony na cele społeczne np. kulturalne, czy też dla organizacji pozarządowych, które będą mogły prowadzić w nim różnego rodzaju zajęcia aktywizujące społeczność obszaru rewitalizacji. Natomiast w parku zakłada się utworzenie otwartej przestrzeni publicznej dla mieszkańców Nagradowic, w której będą mogły się odbywać różnego rodzaju zajęcia, warsztaty, imprezy czy inne wydarzenia integrujące lokalną społeczność. Przestrzeń parku, jak i obiekt zostanie dostosowana do potrzeb mieszkańców, w tym osób starszych i niepełnosprawnych. Dane działanie wspiera realizację projektów miękkih ujętych w programie. Pomiędzy danymi zadaniami zachodzi efekt synergii. Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w zamierzeniu ma wpłynąć na jakość życia mieszkańców, zwiększenie możliwości spędzania wolnego czasu, a także dostępności do różnego rodzaju usług społecznych, które będą mogły być zlokalizowane w modernizowanym obiekcie.

VII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W niniejszym rozdziale przedstawiono mechanizmy integrowania działań rewitalizacyjnych. Opisano mechanizmy zapewniania komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami podmiotów i funduszy na obszarze rewitalizacji. Przedstawiono również syntetyczny opis działań zapewniających włączenie mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.

7.1. MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI

Zachowanie komplementarności projektów rewitalizacyjnych w różnych wymiarach jest koniecznym wymogiem dla wspierania projektów w ramach WRPO 2014+. Poszczególne wymiary zostały przedstawione w grafice poniżej

Ryc. 7. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wytucznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 - 2020”

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo jest komplementarny pod względem przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródła finansowania. Szczegółowy opis komplementarności PR dla poszczególnych wymiarów został przedstawiony w kolejnych podrozdziałach.

7.1.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna została zachowana dzięki skupieniu się zaplanowanych działań na obszarze rewitalizacji i dla mieszkańców danego obszaru. Projekty główne wzajemnie się dopełniają i oddziałują na obszar we wszystkich sferach, w których wykazano stan kryzysowy. Nadają zdegradowanym obszarom nowe funkcje, których założonym efektem jest ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji i aktywne włączenie mieszkańców zagrożonych lub wykluczonych społecznie.

Projekty społeczne są powiązane z projektami typowo infrastrukturalnymi czy środowiskowymi, które uzupełniają i wspierają efektywną realizację działań o charakterze społecznym. Rewitalizacja jest kompleksowym procesem społeczno-gospodarczym, dlatego wszystkie działania zawarte w programie są zintegrowane i razem mają na celu wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Efekt synergii i powiązań z poszczególnymi projektami został ujęty w opisie każdego z projektów i przedsięwzięć.

7.1.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych również została zachowana. Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo obejmuje wszystkie sfery rewitalizacji, w których zdiagnozowano poszczególne negatywne zjawiska. Przeciwdziałanie zbadanym problemom wyrażone zostało w zaplanowanych działaniach rewitalizacyjnych. Prawidłowo prowadzona rewitalizacja odnosi do wszystkich z wymienionych sfer i dopiero wtedy prowadzi do skutecznej rewitalizacji obszaru znajdującego się w sytuacji kryzysowej. Projekty zawarte w PR wzajemnie dopełniają się tematycznie i oddziałują na wszystkie zdiagnozowane problemy. Powiązania pomiędzy projektami zostały wskazane w opisach poszczególnych z nich. Realizacja projektów ze sfery społecznej przyczyniających się do aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców jest wspierana przez inwestycję poprawiającą warunki bytowe mieszkańców, czy tworzące i modernizujące infrastrukturę społeczną. Takie zintegrowanie działań rewitalizacyjnych zapobiega ich fragmentacji i skupianiu się tylko na aspektach społecznych (rewitalizacja „społeczna”) lub wyłącznie na aspektach pozaspołecznych (rewitalizacja „techniczna”), które są błędnym założeniem ponieważ rewitalizacja zawsze jest działaniem kompleksowym oddziałującym na wszystkie aspekty rewitalizacji.

Wykazane problemy społeczne tj. bezrobocie, niska samowystarczalność ekonomiczna ludności, niski stopień przedsiębiorczości, czy niski poziom bezpieczeństwa publicznego, stały się podstawą do określenia zakresu niezbędnej interwencji, której efektem są zaplanowane działania miękkie skierowane do mieszkańców Nagradowic i Komornik, będących w trudnej sytuacji życiowej, zmarginalizowanych społecznie, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Negatywny aspekt rozwoju w sferze społecznej został opisany za pomocą dobranych odpowiednio wskaźników rozwoju, które ujawniły koncentrację występujących problemów na obszarze rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne są ukierunkowane na aktywizację mieszkańców obszaru rewitalizacji pod kątem zawodowym, jak i społecznym. Taki zakres interwencji pozwoli zintegrować się lokalnej społeczności, jak i powrócić do aktywnego życia społecznego osób, które są odsunięte od niego z powodów trudnej sytuacji życiowej. Wsparciem danej interwencji są odpowiednio

skierowane inwestycje infrastrukturalne. Dlatego głównym obszarem inwestycji infrastrukturalnych stały się świetlice wiejskie w Komornikach i Nagradowicach, które w danych miejscowościach stanowią centrum życia społecznego, a także kulturalnego. Stanowią one niezbędną infrastrukturę do realizacji zaplanowanych działań miękkich, których efektywność zależy od możliwości wykorzystania narzędzi, w tym przypadku odpowiednio wyposażonego miejsca do realizacji zadań z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej. Są to również miejsca spotkań dla społeczności danych sołectw co również wpływa na wzrost tożsamości regionalnej i integracji mieszkańców.

Wsparciem powyższych działań są również przedsięwzięcia dodatkowe, które razem z projektami głównymi tworzą tzw. efekt synergii, które wzmacnia podstawową interwencję na obszarze rewitalizacji i stopień osiągnięcia założonych celów niniejszego GPR.

7.1.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna polega na zachowaniu wypracowanego systemu zarządzania i oceny programu rewitalizacji. W ramach realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo utworzono system zarządzania i oceny efektywności wdrażanych działań. Wybrano wskaźniki monitorujące przebieg procesu rewitalizacji, a także wskazano podmioty odpowiedzialne za zarządzanie procesem rewitalizacji w Gminie Kleszczewo. Szczegółowy opis wszystkich powyższych założeń jest zawarty w rozdziale IX Opis struktury zarządzania realizacją programu rewitalizacji i X System monitorowania i oceny programu rewitalizacji.

7.1.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność **źródeł finansowania** została zachowana we wszystkich przedsięwzięciach, co oznacza, że w kontekście polityki spójności 2014-2020 projekty opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Projekty zakładają różne źródła finansowania, w tym: środki własne podmiotów realizujących dane zadania. Wszystkie źródła finansowania wzajemnie się uzupełniają celem uzyskania korzystnych efektów rewitalizacji. Projekty rewitalizacyjne mogą zostać dofinansowane z różnych źródeł, także krajowych, które wskazano w projektach. Dokładne wskazanie źródeł finansowania i szacunkowa wielkość została przedstawiona w rozdziale VIII Finansowanie programu rewitalizacji i harmonogram realizacji działań.

7.1.5. Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa została zachowana dzięki integracji działań o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowanych bądź w trakcie realizacji na terenie Gminy Kleszczewo. Dane działania są komplementarne z zaplanowanymi projektami i przedsięwzięciami ujętymi w Programie Rewitalizacji Gminy Kleszczewo. Program jest

także kontynuacją i uzupełnieniem wcześniejszych projektów o charakterze rewitalizacyjnym i nie powiela zrealizowanych przedsięwzięć. Wykaz zrealizowanych projektów przy wsparciu środków pochodzących z funduszy europejskich został zaprezentowany w poniższej tabeli:

Tabela 20. Wykaz projektów zrealizowanych w poprzednich latach przy wsparciu środków Unii Europejskiej

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
Budowa placów zabaw w miejscowościach: Gowarzewo, Komorniki, Kleszczewo, Krzyżowniki, Markowice, Poklatki, Krerowo, Zimin, Śródka, Nagradowice.	WRPO 2007-2013
Zagospodarowanie terenu miejscowości Komorniki na cele rekreacyjno-sportowe.	PROW 2007-2013
Centrum Kształcenia na Odległość na Wsiach.	EFS
„Nie bój się, nie lękaj – wyplźń na głębie – daj sobie pomoc”	EFS
Zagrajmy o sukces	EFS
eSzkoła Wielkopolska – Cyfrowa Dziecięca Encyklopedia Wielkopolan	EFS
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w gminie Kleszczewo.	POIG 2007-2013
Przebudowa drogi gminnej w miejscowościach Komorniki – Bylin	SAPARD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Kleszczewo

7.2. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Program Rewitalizacji Gminy Kleszczewo został opracowany dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji, który został podjęty Uchwałą Nr XXV/172/2017 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 25 stycznia 2017 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo. Prowadzenie rewitalizacji jest jednym z zadań własnych gminy, dlatego realizując je Gmina Kleszczewo przystąpiła do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Pierwszym krokiem było zdiagnozowanie negatywnych zjawisk występujących na terenie gminy, predysponujących dane obszary do podjęcia działań rewitalizacyjnych.

W celu włączenia interesariuszy rewitalizacji przeprowadzono spotkania i konsultacje społeczne na różnych etapach tworzenia programu rewitalizacji. Po opracowaniu diagnozy przeprowadzono konsultacje społeczne dotyczące projektu „Diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo”. Konsultacje odbyły się w dniach od 20 grudnia do 12 stycznia 2016 r. Konsultacje przeprowadzono w formach:

- Spotkania otwartego z interesariuszami rewitalizacji, na którym zostały omówione propozycje wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo, a także była możliwość wyrażenia uwag, opinii i propozycji oraz składanie ich do protokołu. Spotkanie odbyło się w dniu 9 stycznia 2017 r. o godzinie

17.00 w Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Kleszczewie, ul. Poznańska 2, 63-005 Kleszczewo,

- Zbierania uwag ustnych - uwagi można było składać w okresie od 20 grudnia 2016 r. do 12 stycznia 2017 r. w Urzędzie Gminy w Kleszczewo, ul. Poznańska 4, 63-005 Kleszczewo (pokój nr 3), w godzinach pracy Urzędu,
- Zbierania uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej lub formularza zamieszczonego na stronie Gminy Kleszczewo w Biuletynie Informacji Publicznej - uwagi można było składać w okresie od 20 grudnia 2016 r. do 12 stycznia 2017 r.

W trakcie spotkania otwartego dla interesariuszy przedstawiono projekt wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz wyniki opracowanej diagnozy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji nie wpłynęły żadne uwagi ani wnioski.

Ogłoszenie o wynikach przeprowadzonych konsultacji społecznych opublikowano na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Kleszczewo: bip.kleszczewo.pl.

Kolejnym etapem procesu rewitalizacji było opracowanie projektu Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo. Po opracowaniu projektu programu został on poddany konsultacjom społecznym, które odbyły się w terminie od 17 marca 2017 r. do 18 kwietnia 2017 r. W tym terminie było możliwe również składanie uwag do programu. Konsultacje odbyły się w formach:

- Spotkania otwartego z interesariuszami rewitalizacji, na którym został omówiony projekt „Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo”, a także była możliwość wyrażenia uwag, opinii i propozycji oraz składanie ich do protokołu. Spotkanie odbyło się w dniu 27 marca 2017 r. o godz. 17:00 w świetlicy wiejskiej w Komornikach, Komorniki 35, 63-004 Tulce,
- Zbierania uwag ustnych – uwagi można było składać w okresie od dnia 17 marca do 18 kwietnia 2017 r. w Urzędzie Gminy Kleszczewo, ul. Poznańska 4, 63-005 Kleszczewo, w godzinach pracy Urzędu,
- Zbierania uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej lub formularza zamieszczonego na stronie Urzędu Gminy Kleszczewo w Biuletynie Informacji Publicznej.

Informacje o przystąpieniu do konsultacji społecznych przedmiotowego dokumentu zostały zamieszczone na stronie internetowej Gminy: www.kleszczewo.pl, na stronie internetowej BIP: www.bip.kleszczewo.pl, w prasie lokalnej, a także na tablicach informacyjnych.

Podczas spotkania otwartego w Komornikach w dniu 27 marca wpłynęło kilka propozycji działań do ujęcia w programie rewitalizacji. Mieszkańcy obecni na spotkaniu zaproponowali kilka działań infrastrukturalnych, które według nich są niezbędne na terenie Komornik i Nagradowic. Poruszono problem dotyczący modernizacji dróg lokalnych, czy zagospodarowania zdegradowanego stawu w Komornikach.

Zgłoszone propozycje zostały ujęte w programie rewitalizacji w postaci następujących projektów i przedsięwzięć:

- Projekt główny nr 6. Ożywienie społeczne obszaru rewitalizacji poprzez rekultywację stawu w Komornikach i zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia,
- Projekt główny nr 7. Rewitalizacja parku w Komornikach na rzecz aktywizacji społecznej,

- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 4 Modernizacja drogi gminnej w Komornikach,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 5 Montaż energooszczędnego oświetlenia ulicznego w Nagradowicach,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 6 Zagospodarowanie przestrzeni użyteczności publicznej poprzez budowę małej architektury wraz z zagospodarowania przyległego otoczenia na obszarze rewitalizacji,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 7 Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Nagradowicach.

W wyniku konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi pisemne do projektu programu.

VIII. FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Niniejszy rozdział przedstawia harmonogram i szacunkowe ramy finansowe konkretnych projektów rewitalizacyjnych wraz ze wskazaniem wielkości potencjalnego dofinansowania z różnych źródeł. Termin realizacji danego projektu został podany w przybliżeniu i wielkość dofinansowania dotyczy całego okresu trwania projektu. Możliwe źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych zostały przedstawione w poniższych tabelach wraz ze wskazaniem szacowanej, maksymalnej wielkości dofinansowania.

Poniższa tabela przedstawia szacunkowe ramy finansowe i harmonogram głównych projektów rewitalizacyjnych niezbędnych do osiągnięcia zamierzonych celów rewitalizacji.

Tabela 21. Projekty główne – szacunkowe ramy finansowe

Termin realizacji projektu	Projekt	Podmiot/y realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Potencjalne źródło dofinansowania
2017-2022	1. Animacja lokalna – pobudzenie aktywności i zwiększenie poziomu integracji lokalnej społeczności	GOPS, Gmina Kleszczewo	200 000	WRPO 2014+ działanie 7.1 (85 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2017-2022	2. Trening kompetencji społecznych – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu	GOPS, Gmina Kleszczewo	200 000	WRPO 2014+ działanie 7.1 (85 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2017-2022	3. Bezpłatne poradnictwo prawne – przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu	GOPS, Gmina Kleszczewo	50 000	WRPO 2014+ działanie 7.1 (85 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2017-2020	4. Modernizacja świetlicy wiejskiej w Komornikach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Komornik	Gmina Kleszczewo	1 200 000	WRPO 2014+ działanie 9.2 (85 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2017-2020	5. Budowa świetlicy wiejskiej w Nagradowicach – stworzenie miejsca aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców Nagradowic	Gmina Kleszczewo	800 000	PROW (63,63 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2020	6. Ożywienie społeczne obszaru rewitalizacji poprzez rekultywację stawu w Komornikach i zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia	Gmina Kleszczewo	200 000	WRPO 2014+ działanie 9.2 (85 % kosztów kwalifikowanych)/PROW (63,63 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2022	7. Rewitalizacja parku w Komornikach na rzecz aktywizacji społecznej	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Komornikach, Gmina Kleszczewo	800 000	WRPO 2014+ działanie 9.2 (85 % kosztów kwalifikowanych)/PROW (63,63 % kosztów kwalifikowanych), środki własne Gminy Kleszczewo

Źródło: opracowanie własne

Szacunkowe koszty realizacji pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały przedstawione w poniższej tabeli. W zależności od danego przedsięwzięcia wskazano również podmiot realizujący oraz potencjalne źródło dofinansowania.

Tabela 22. Pozostałe przedsięwzięcia – szacunkowe ramy finansowe

Termin realizacji przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie	Podmiot realizujący	Szacowana wartość przedsięwzięcia (zł)	Potencjalne źródło finansowania
2017-2022	1. Rewitalizacja szansą na odnowę	Gmina Kleszczewo	30 000	środki własne Gminy Kleszczewo
2019-2022	2. Budowa kanalizacji sanitarnej oraz wodociągowej w Komornikach i Nagradowicach	Gmina Kleszczewo	4 000 000	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo
2017-2020	3. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Nagradowicach	Gmina Kleszczewo	14 500 000	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2022	4. Modernizacja drogi gminnej w Komornikach	Gmina Kleszczewo	500 000	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2022	5. Montaż energooszczędnego oświetlenia ulicznego w Nagradowicach	Gmina Kleszczewo	200 000	WRPO 2014+, środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2022	6. Zagospodarowanie przestrzeni użyteczności publicznej poprzez budowę małej architektury wraz z zagospodarowania przyległego otoczenia na obszarze rewitalizacji	Gmina Kleszczewo	-	WRPO 2014+, PROW, środki własne Gminy Kleszczewo
2018-2022	7. Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Nagradowicach	Gmina Kleszczewo, Poznańska Hodowla Roślin	-	WRPO 2014+, PROW, środki własne Gminy Kleszczewo

Źródło: opracowanie własne

Obecny harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych i przedsięwzięć przewiduje równomierne rozłożenie zadań na okres obowiązywania programu, czyli do 2022 r.

IX. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI

Realizacja Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo wymaga odpowiedniego systemu wdrażania i zarządzania, ze względu na swoją złożoność procesu rewitalizacji. GPR jest jednym z narzędzi do prowadzenia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gmin. Jednak, żeby jego realizacja przyniosła oczekiwane efekty potrzebne jest sukcesywne wdrażanie wyznaczonych przedsięwzięć i stały monitoring ich realizacji. Właściwa realizacja GPR wymaga współpracy wszystkich interesariuszy rewitalizacji w Gminie Kleszczewo.

Za realizację Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo odpowiedzialne będą władze Gminy Kleszczewo. Poszczególne zadania wynikające z programu zostaną przypisane jednostkom podległym władzom gminy, a także pozostałym interesariuszom. Natomiast za koordynowanie procesu rewitalizacji, a także monitoring i ocenę odpowiedzialny będzie Zespół ds. rewitalizacji. W skład Zespołu wejdą pracownicy Urzędu Gminy Kleszczewo z Referatu infrastruktury komunalnej i inwestycji, pracownik samodzielnego stanowiska ds. działalności gospodarczej i funduszy unijnych oraz pracownik jednostki podległej Urzędowi Gminy Kleszczewo: Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej.

Zespół ds. rewitalizacji zostanie powołany odpowiednim zarządzeniem przez Wójta Gminy Kleszczewo na czas realizacji programu. Będzie on działał w strukturze Urzędu i bezpośrednio podlegał Wójtowi Gminy Kleszczewo. Zespół będzie odpowiadał za:

- koordynację wdrażania programu rewitalizacji – zadaniem zespołu będzie przygotowanie wniosków celem pozyskania środków zewnętrznych na realizację projektów i przedsięwzięć zawartych w programie, zgodnie z ich harmonogramem,
- monitoring programu rewitalizacji – zbieranie danych niezbędnych do monitoringu i ewaluacji założeń programu,
- aktualizacji założeń programu rewitalizacji,
- ewaluacji programu rewitalizacji – koordynację oceny stopnia realizacji programu,
- współpracę z pozostałymi interesariuszami rewitalizacji.

Zespół zostanie powołany niezwłocznie po uchwaleniu Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo na drodze odpowiedniego zarządzenia Wójta Gminy Kleszczewo, w którym zostaną określone szczegółowe zasady funkcjonowania Zespołu.

Zespół ds. rewitalizacji będzie realizował zadania związane z wdrażaniem, monitoringiem i oceną Programu Rewitalizacji Gminy Kleszczewo w ramach swoich dotychczasowych obowiązków służbowych, dlatego nie określa się kosztów zarządzania GPR.

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo ma charakter otwarty i w trakcie jego realizacji kluczową rolę będą odgrywali mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i inni interesariusze zainteresowani aktywnym uczestnictwem we wdrażaniu programu. Członkowie Zespołu będą zbierać od pozostałych interesariuszy propozycje zmian dotyczących działań możliwych do ujęcia w dokumencie, a także występujących problemów. Uwagi będą mogły być zgłaszane bezpośrednio u członków Zespołu ds. rewitalizacji, ale także do:

- pracowników Urzędu Gminy Kleszczewo z Referatu infrastruktury komunalnej i inwestycji ,

- pracowników GOPS – zgłaszanie potrzeb i propozycji, w szczególności przez osoby będące podopiecznymi GOPS,
- za pośrednictwem Radnych Gminy i Sołtysów, którzy są bezpośrednimi przedstawicielami mieszkańców.

Interesariusze rewitalizacji będą mogli brać czynny udział w procesie przygotowania, wdrażania i monitoringu PR w ramach sporządzanej co najmniej raz na 3 lata ocenie aktualności i realizacji programu. Dana ocena będzie sporządzana w formie raportu, którego zakres został opisany w rozdziale X System monitorowania i oceny programu rewitalizacji. Raport zostanie podany do publicznej wiadomości za pośrednictwem Biuletynu Informacji Publicznej. Umożliwi to aktywny udział interesariuszy, którzy będą mogli zapoznać się oceną prowadzonego procesu rewitalizacji w gminie i będą mogli zgłaszać swoje pomysły i własne projekty. Taka procedura zarządzania programem umożliwi wpływ interesariuszy na kształt procesu rewitalizacji, dostosowany do zmieniającej się sytuacji w Gminie Kleszczewo i lokalnych potrzeb w zakresie rewitalizacji. Uwagi zgłoszone przez interesariuszy będą rozpatrzone i brane pod uwagę podczas aktualizacji programu.

W celu włączenia interesariuszy w proces zarządzania programem rewitalizacji, powołuje się Komitet Rewitalizacji, który aktywnie uczestniczy w procesie tworzenia projektu Gminnego Programu Rewitalizacji, a także w dalszych etapach wdrażania GPR. Stanowi on forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Wójta Gminy Kleszczewo. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele wszystkich grup interesariuszy rewitalizacji. Zostaje on powołany na podstawie Uchwały Rady Gminy, która ustala dokładnie zasady wyznaczania składu i działania Komitetu. Wójt Gminy Kleszczewo niezwłocznie po podjęciu uchwały przez Radę Gminy powołuje w drodze zarządzenia Komitet Rewitalizacji. Obsługę organizacyjną Komitetu zapewnia Wójt Gminy Kleszczewo.

Komitet Rewitalizacji jest uprawniony do wyrażenia opinii, podejmowania inicjatyw oraz działań odnoszących się do rewitalizacji Gminy Kleszczewo, a także uczestniczy w przygotowaniu projektów uchwał Rady Gminy Kleszczewo i zarządzeń Wójta Gminy Kleszczewo związanych z rewitalizacją.

Opracowanie i uchwalenie GPR prowadzi do obowiązku dostosowania brzmienia załącznika do Wieloletniej Prognozy Finansowej gminy (WPF). Rada gminy ma obowiązek niezwłocznego wprowadzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w GPR, służących realizacji zadań własnych gminy, do załącznika do uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy, o którym mowa w Art. 226 ust. 3 Ustawy o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. Wprowadzenie tych danych możliwe jest jednak wyłącznie w przypadku, gdy ich zakres i stopień szczegółowości umożliwiają zamieszczenie przedsięwzięcia (projektu) w WPF.

W rozumieniu ustawy o finansach publicznych przedsięwzięcia to wieloletnie programy, projekty lub zadania – jest to zatem kategoria szeroka, umożliwiająca zarówno uwzględnienie pojedynczych inwestycji (np. modernizacja świetlicy wiejskiej), jak i bardziej złożonych programów np. interwencji społecznej. Jeżeli dane dotyczące tych przedsięwzięć nie są wystarczające do wpisania ich do załącznika do uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy, rada gminy wprowadza przedsięwzięcia do tego załącznika niezwłocznie po ustaleniu niezbędnych danych, a zatem niezwłocznie po określeniu dla inwestycji parametrów wpisywanych do WPF (dotyczy pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

X. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI

Ważnym elementem programu rewitalizacji jest odpowiedni system monitorowania i oceny efektywności podjętych działań. System zapewnia również możliwość wprowadzenia ewentualnych modyfikacji do programu wynikających z dynamiki zmian w rozwoju społeczno-gospodarczym Gminy Kleszczewo.

System monitoringu powinien zawierać:

- wskaźniki monitoringu efektów realizacji programu rewitalizacji – wskaźniki użyte podczas delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji i stopień ich osiągnięcia w stosunku do zamierzonej docelowej wartości,
- dane jakościowe, które będą zawierać opis zaangażowania interesariuszy w proces rewitalizacji, opis zmian w sytuacji społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej,
- dane do zmian kierunków interwencji, czyli stopień zgodności realizowanych zadań (raporty z realizacji projektów) z celami rewitalizacji i możliwości do wprowadzenia zmian,

Dane niezbędne do monitoringu i oceny zostaną pozyskane od instytucji, które udostępniły dane wykorzystane do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, czyli: Urząd Gminy Kleszczewo, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczewie, Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu, Komenda Miejska Policji w Poznaniu.

Raporty z realizacji projektów będą podstawą do oceny efektywności wdrażania zamierzonych w programie poszczególnych działań rewitalizacyjnych. Raporty będą się składać z karty oceny projektu oraz opisu realizacji danego działania. Raportu z realizacji projektów będą stanowiły integralną część oceny aktualności i stopnia realizacji programu rewitalizacji. Poniżej została przedstawiona karta oceny projektu.

Tabela 23. Karta oceny projektu

Nazwa projektu			
Podmiot/y realizujące			
Planowany termin realizacji		Rzeczywisty termin realizacji	
Wskaźniki			
Wskaźniki produktu	Wartość założona		Wartość osiągnięta
Wskaźniki bezpośredniego rezultatu	Wartość założona		Wartość osiągnięta
Opis realizacji projektu i informacje dodatkowe			
Sporządził		Data	
Zatwierdził		Data	

Źródło: opracowanie własne

Ocena aktualności i stopnia realizacji będzie dokonywana co najmniej raz na 3 lata, od momentu przyjęcia do realizacji niniejszego programu rewitalizacji. W ramach oceny będzie sporządzany raport zawierający:

- wskaźniki monitorowania efektów realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo,
- raporty z realizacji poszczególnych projektów,
- wykaz zgłoszonych do programu uwag, pomysłów i projektów,
- prognoza wdrażania programu w następnych latach i rekomendacja do wprowadzenia ewentualnych zmian.

Poniższa tabela przedstawia główne wskaźniki monitorowania efektów realizacji programu rewitalizacji, które umożliwią ocenę jego skuteczności. Przedstawiony został stan docelowy danych wskaźników planowy do osiągnięcia w 2022 r.

Tabela 24. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa		Wartość docelowa w 2022 r.	
		Komorniki	Nagradowice	Komorniki	Nagradowice
Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem	12,8 %	13,3 %	Utrzymanie obecnego poziomu	Utrzymanie obecnego poziomu
Cel 1:	Liczba osób	12 osób	4 osoby	8	2

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa		Wartość docelowa w 2022 r.	
		Komorniki	Nagradowice	Komorniki	Nagradowice
Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	bezrobotnych na danym obszarze				
Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	8	17	6	13
Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	12	10	10	8
Cel 1: Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru	57,0	208,3	Spadek o 15 %	Spadek o 15 %
Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba obiektów infrastruktury społecznej poddanych modernizacji	0	-	1 świetlica wiejska	-
Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej	-	0	-	1 świetlica wiejska
Cel 2: Rozwój infrastrukturalny wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba zrewitalizowanych obszarów na rzecz aktywizacji społecznej	0	-	2	0

Źródło: opracowanie własne

XI. OKREŚLENIE NIEZBĘDNYCH ZMIAN W UCHWAŁACH

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo nie przewiduje niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150 oraz 2015 r. poz. 1322).

GPR nie wprowadza zmian w Uchwale Nr XXVII/202/201 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 27 lutego 2013r. w sprawie: Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy na lata 2013-2017

Program Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo nie wprowadza zmian w uchwale o której mowa w art. 7 ust. 3 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2015 poz. 1777, ze zm.) dotyczącej zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji. Dana uchwała nie została podjęta.

XII. WSKAZANIE KONIECZNOŚCI UTWORZENIA SPECJALNEJ STREFY REWITALIZACJI

Ustawa o rewitalizacji daje możliwość utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji na obszarze rewitalizacji, którą to strefę powołuje rada gminy. Strefę ustanawia się w celu zapewnienia sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, na okres nie dłuższy niż 10 lat, bez możliwości przedłużenia. Uchwała w sprawie ustanowienia strefy stanowi akt prawa miejscowego.

Sprawna i efektywna realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie wymaga utworzenia na obszarze rewitalizacji Specjalnej Strefy Rewitalizacji. Zawarte w GPR projekty infrastrukturalne dotyczą nieruchomości będących we własności podmiotu realizującego dany projekt, czyli Gminy Kleszczewo.

XIII. WSKAZANIE SPOSOBU REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Niniejszy rozdział omawia zakres wprowadzonych zmian w dokumentach planistycznych gminy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego swym zasięgiem obejmujących obszar rewitalizacji oraz wskazuje konieczność uchwalenia Miejscowych planów rewitalizacji ze wskazaniem ich granic, łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także określa wytyczne dotyczące tych planów.

13.1. ZAKRES NIEZBĘDNYCH ZMIAN W STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Niezbędne do wprowadzenia zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo przedstawiają się następująco:

- wprowadzenie zapisu o obszarach zdegradowanych ustanowionych mocą Uchwały Nr XXV/172/2017 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 25 stycznia 2017 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo i oznaczenie ich w części graficznej Studium,

Proponowane ustalenia GPR są w całości zgodne z polityką przestrzenną przedstawioną w Studium, ale wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie jego zmiany, w celu wymaganego ustawowo wprowadzenia ustaleń dotyczących obszarów zdegradowanych wynikającego z art. 10 ust. 2 pkt 14a) ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2016 r., poz. 778, ze zm.)

Wójt jest zobowiązany do sporządzenia projektu zmiany studium niezwłocznie po uchwaleniu GPR. Postępowanie w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy prowadzi w trybie określonym w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r. poz. 778, ze zm.), przy czym:

- rada gminy nie podejmuje uchwały o przystąpieniu do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- ogłaszając o przystąpieniu do sporządzenia projektu zmiany studium, wójt nie określa formy, miejsca i terminu składania wniosków dotyczących tego studium,
- wójt sporządza projekt zmiany tego studium nie rozpatrując wniosków dotyczących studium.

13.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO I MIEJSCOWE PLANY REWITALIZACJI KONIECZNE DO UCHWALENIA ALBO ZMIANY

Założenia i proces wdrażania GPR nie przewidują konieczności:

- uchwalenia nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego bądź wprowadzenia zmian w obowiązujących miejscowych planach,
- uchwalenia nowych miejscowych planów rewitalizacji.

SPIS TABEL

Tabela 1. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Kleszczewo.....	12
Tabela 2. Liczba ludności Gminy Kleszczewo w podziale na miejscowości i grupy wiekowe ludności.....	14
Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD	17
Tabela 4. Struktura powierzchniowa gospodarstw rolnych na terenie Gminy Kleszczewo.....	18
Tabela 5. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze	24
Tabela 6. Statystyka dotycząca osób bezrobotnych na terenie Gminy Kleszczewo za okres od 01.12.2015 r. do 31.12.2015 r.....	25
Tabela 7. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze.....	26
Tabela 8. Dane dotyczące korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej GOPS w Kleszczewie za okres od 01.12.2015 r. do 31.12.2015 r.....	27
Tabela 9. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru	28
Tabela 10. Udział (%) liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, w ogólnej liczbie ludności danego obszaru w tym wieku	29
Tabela 11. Statystyka dotycząca bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Kleszczewo.....	30
Tabela 12. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru	31
Tabela 13. Porównanie frekwencji wyborczej na poziomie kraju, województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego i Gminy Kleszczewo	32
Tabela 14. Porównanie uczestnictwa w organizacjach społecznych na poziomie kraju, województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego i Gminy Kleszczewo.....	32
Tabela 15. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze	33
Tabela 16. Wyniki ocen jakości powietrza w strefie wielkopolskiej w 2014 roku.....	35
Tabela 17. Udział (%) nieruchomości obsługiwanych przez zbiorniki wybieralne (szamba) w stosunku do ogółu nieruchomości.....	37
Tabela 18. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo – sfera społeczna	39
Tabela 19. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kleszczewo – sfera gospodarcza i strefa środowiskowa	40
Tabela 20. Projekty główne – szacunkowe ramy finansowe.....	64
Tabela 21. Pozostałe przedsięwzięcia– szacunkowe ramy finansowe	65
Tabela 22. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Kleszczewo.....	69

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Położenie Gminy Kleszczewo na tle gmin powiatu poznańskiego	10
Ryc. 2. Rozkład przestrzenny miejscowości Gminy Kleszczewo	11
Ryc. 3. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	15
Ryc. 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	16
Ryc. 5. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015.....	25
Ryc. 6. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Gminy Kleszczewo	44
Ryc. 7. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych.....	58

WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne (stan prawny na kwiecień 2017 r.)

- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777, ze zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2016 r., poz. 778 ze zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2016 r., poz. 1828),
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. 2016 r., poz. 1610),
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. 2016 r. poz. 1629, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2016 r., poz. 1870, ze zm.).

Literatura i wybrane dokumenty programowe

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030),
- Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 Założenia,
- Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020,
- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego 2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego,
- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020,
- Zasady programowania i wsparcia rewitalizacji w ramach WRPO 2014+,
- Strategia rozwoju powiatu poznańskiego,

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kleszczewo,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kleszczewo,
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Kleszczewo
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Kleszczewo

Dostępne strony internetowe

- www.stat.gov.pl,
- www.geoportal.gov.pl,
- www.funduszeuropejskie.gov.pl,
- www.mojregion.eu

ZAŁĄCZNIKI

1. Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji